

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πρώτος

Συνδρομὰ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοθ. φρ. 20—ἂν συνδρομαὶ ἀρχ. ἀπὸ 1 ἰαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἴνε ἐτήσιαι—Τιμὴ προηγ. φύλλον λ. 30.—Γραφ. τῆς Διοικήσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6.

25 Ἀπριλίου 1876

ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΥ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΥ ΡΙΚΑΡΔΟΥ

ἢ

ΔΡΟΜΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΤΥΧΗΝ

Πρόλογος τοῦ Φραγκλίνου.

Ὁ Φραγκλῖνος δ' ἴδιος ἀναφέρει, ἐν τοῖς ἀπομνημονεύμασιν αὐτοῦ, πῶς συνετάχθη τὸ παρὸν βιβλιάριον.

«Κατὰ τὸ 1732, λέγει, ἤρχισα νὰ δημοσιεύω τὸ Ἡμερολόγιόν μου, ὑπὸ τὸ ὄνομα Ῥικάρδου Σώνδερς. Ἐξηκολούθησα τὴν δημοσίευσιν εἰκοσιπέντε περίπου ἔτη, καὶ τὸ κοινὸν τὸ ὠνόμασεν Ἡμερολόγιον τοῦ ἀνθρωπάκου Ῥικάρδου. Ἐπάσχιζα νὰ τὸ κάμω τερπνὸν καὶ ὠφέλιμον, καὶ διὰ τοῦτο τόσον πολὺ διεδόθη, ὥστε εἶχα ἐξ αὐτοῦ σημαντικὴν ὠφέλειαν, διότι ἐξωδεδύοντο ἐπάνω κάτω δεκακισχίλια ἀντίτυπα κατ' ἔτος. Βλέπων δὲ ὅτι ἡγοράζετο καὶ ἀνεγινώσκετο εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς ἐπαρχίας, ἐθεώρησα αὐτὸ ὡς τὸ καταλληλότερον μέσον τῆς διαδόσεως τῆς παιδείας εἰς τὸν λαόν, ὅστις σπανίως ἀγοράζει ἄλλα βιβλία. Ἐγέμισα λοιπὸν ὅλα τὰ μεταξὺ τῶν ἑορτῶν τοῦ ἡμερολογίου μικρὰ διαστήματα μὲ παροιμίας καὶ γνωμικά, ἐκλέγων ὅσα ἐξ αὐτῶν ἐπαινοῦν τὴν φιλοπονίαν καὶ τὴν οἰκονομίαν, διὰ τῶν ὁποίων, ὅχι μόνον ἀποκτᾶται ἡ περιουσία, ἀλλὰ καὶ γενικεύεται ἡ ἀρετὴ, διότι εἶναι δύσκολον εἰς ἄνθρωπον πεινῶντα νὰ ζῇ πάντοτε τιμίως, καὶ, καθὼς λέγει μία αὐτῶν τῶν παροιμιῶν «σάκκος εὐκαιρὸς ὀρθὸς δὲν στέκει.» Τὰς τοιαύτας παροιμίας, ὅπου περιέχεται ἀληθὺς ἢ σοφία πᾶν ἔθνων καὶ τῶν αἰώνων, συναθροίσας εἰς ἓν, συνέταξα συνεχῇ διατριβὴν, τὴν ὁποίαν ἐδημοσίευσα εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ἡμερολογίου τοῦ 1757, ἐν εἴδει προσλαλιᾶς γενομένης ὑπὸ σοφοῦ γέροντος πρὸς ἀνθρώπους παρειρισκομένους εἰς δημόσιόν τινα πλειστηριασμόν. Ἐνωθέντα τοιοῦτοτρόπως, τὰ μέχρι τοῦδε διεσπαρμένα δημῶδη αὐτὰ μαθήματα ἐπροξένησαν γενικωτέραν καὶ βαθυτέραν ἐντύπωσιν. Τὸ μέρος τοῦτο τοῦ Ἡμερολογίου μου, ἐπιδοκιμασθὲν πανταχοῦ, μετετυπώθη εἰς ὅλας τὰς ἐφημερίδας τῆς Ἀμερικῆς, οἱ Ἀγγλοὶ τὸ ἐδημοσίευσαν, ἐπὶ μεγάλου χάρτου, ἐν σχήματι προγράμματος, οἱ δὲ Γάλλοι μετέφρασαν αὐτὸ δις.»¹

Λ'

Ὅτι ἐπιζήμιον πρᾶγμα ἡ ὀκνηρία, ὁ δὲ χρόνος πολῦτιμον.

Φίλε ἀναγνώστα,

Ἦκουσα νὰ λέγουν ὅτι δὲν ὑπάρχει μεγαλτέρα εὐχαρίστησις διὰ συγγραφέα, παρὰ νὰ βλέπῃ ἢ ν' ἀκούῃ τοὺς ἄλλους ἀναφέροντας τὰ συγγράμματά του μὲ σέβας. Κρίνε λοιπὸν πόσον πολὺ μ' εὐχαρίστησε τὸ συμβεβηκὸς τὰ ὁποῖον τώρα θὰ σοῦ διηγηθῶ.

Ἐσταμάτησα πρὸ ὀλίγου καιροῦ τὸ ἀλογόν μου εἰς ἓνα δρόμον ὅπου ἐγίνετο δημοπρασία καὶ ἦσαν συναθροισμένοι ἄνθρωποι πολλοί. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἦτον ἀκόμη καιρὸς ν' ἀρχίσῃ ἡ δημοπρασία, ἐγίνοντο διάφοροι ὁμιλίας, καὶ ἔπεςε λόγος, περὶ δυσκολιών τοῦ καιροῦ. Ἀπευθυνόμενος τότε πρὸς ἓνα καλὸν γέροντα, μὲ λευκὰς τρίχας καὶ σεμνοπρεπῇ ἐνδυμασίαν, εἰς τῶν περιεστώτων εἶπε:

—«Καὶ τοῦ λόγου σου, μπάρμπα Ἀβραάμ, τί ἰδέαν ἔχεις περὶ τοῦ σημερινοῦ καιροῦ; Οἱ θαρεῖς αὐτοὶ καὶ δυσβάστακτοι φόροι δὲν θὰ καταστρέψουν τὸν τόπον; Πῶς θὰ κάμωμεν νὰ τοὺς πληρώσωμεν; Τί μᾶς συμβουλεύεις;»

Ὁ μπάρμπα Ἀβραάμ ἐσυλλογίσθη ὀλίγον, καὶ ἔπειτα ἀπεκρίθη:

—«Ἄν θέλετε νὰ μάθετε τὴν γνώμην μου, σᾶς τὴν λέγω εἰς ὀλίγα λόγια: διότι εἰς τὸν φρόνιμον καὶ μία λέξις εἶναι ἀρκετὴ, καθὼς λέγει ὁ ἀνθρωπάκος Ῥικάρδος.»

Ὅλοι τότε τὸν παρεκάλεσαν νὰ ἐξηγηθῇ, ἔκαμαν ὀλόγυρά του κύκλον καὶ αὐτὸς ἐξηκολούθησεν:

—«Οἱ φόροι, φίλοι μου, εἶναι ἀληθινὰ πολὺ θαρεῖς, καὶ μολοντούτο, ἂν μόνον εἶχαμεν νὰ πληρώσωμεν τοὺς φόρους τῆς κυβερνήσεως, τὸ πρᾶγμα θὰ ἦτον ὅπωςδὴποτε ὑποφερτόν διὰ μερικοὺς ὅμως ἀπὸ ἡμᾶς εἶναι καὶ πολλοὶ ἄλλοι φόροι, καὶ πολὺ βαρύτεροι. Φορολογούμεθα, φίλοι μου, τοὐλάχιστον διπλάσια διὰ τὴν ὀκνηρίαν μας, τριπλάσια διὰ τὴν ἀλαζονείαν μας, τετραπλάσια διὰ τὴν κουφονοίαν μας, καὶ διὰ τοὺς φό-

1. Ἀπόσπασμα Ἀπομνημονευμάτων τοῦ Φραγκλίνου.

ρους αὐτοὺς ὁ εἰσπράκτωρ δὲν μᾶς παραχωρεῖ οὔτε ἐλάττωσιν οὔτε προθεσμίαν· καὶ ὥσπερ δὲν εἶναι ἀπελπισία, ἀν' ὅτι θέλωμεν ν' ἀκολουθήσωμεν μίαν καλὴν συμβουλὴν· «Βοήθει πρῶτος σὺ τὸν ἑαυτὸν σου, νὰ σὲ βοηθήσῃ καὶ ὁ Θεός,» λέγει ὁ ἀνθρωπάκος Ρικάρδος.

Ἄν μία κυβέρνησις ἐξήτει ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους τῆς τὸ δεκατημόριον τοῦ καιροῦ των διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῆς, ἀνυπόφορον ἠθέλαμεν εἰπεῖ τὴν κυβέρνησιν ἐκείνην· ἡ ὁκνηρία ὅμως εἶναι πολὺ περισσότερον ἀπαιτητικὴ διὰ πολλοὺς ἐξ ἡμῶν· ἡ πρόξενος τῶν ἀσθενειῶν φυγοπονία συντομεύει πολὺ περισσότερον τὴν ζωὴν. Ἡ φυγοπονία, καθὼς ἡ σκωρία, ἀφανίζει περισσότερον ἀπὸ τὴν ἐργασίαν. Τὸ κλειδίον γυαλίζει ἐνδύω δουλεύεται, λέγει ὁ ἀνθρωπάκος Ρικάρδος. Ἀγαπάτε τὴν ζωὴν; λέγει εἰς ἄλλο μέρος· μὴ χάρετε λοιπὸν τὸν καιρὸν, διότι ὁ καιρὸς εἶναι τὸ ὕψος μετὰ τὸ ὅποσον εἶναι ὑφασμένη ἡ ζωὴ. Πόσον καιρὸν δὲν μᾶς ἀφαιρεῖ ὁ ὕπνος ἐπέκεινα τοῦ ἀναγκαίου! Λησμονοῦμεν ὅτι ἀλωποῦ κοιμωμένη ὄρνιθας δὲν πιάνει, καὶ ὅτι ἔχομεν καιρὸν νὰ κοιμηθῶμεν εἰς τὸ μνημα, καθὼς λέγει ὁ ἀνθρωπάκος Ρικάρδος.

Ἄν ὁ καιρὸς ᾖ τὸ πολυτιμότερον τῶν ἀγαθῶν, ἡ ἀπώλεια τοῦ καιροῦ, καθὼς λέγει ὁ ἀνθρωπάκος Ρικάρδος, εἶναι ἡμεγαλητέρα τῶν ἀσυνεπειῶν. Ἄλλοι πάλιν λέγει· Ὁ χαμέρος καιρὸς δὲν εὐρίσκειται πλέον· ὁ λέγων ὅτι ἔχει καιρὸν ἀρκετὸν, δὲν λέγει ἀλήθειαν· ὁ καιρὸς ποτὲ ἀρκετὸς δὲν εἶναι. Ἐργασία λοιπὸν καὶ ἐνέργεια, καὶ τότε τὰ ἔργα γίνονται μετὰ ὀλιγώτερον κόπον. Ἡ φυγοπονία τὰ κάμνει ὅλα δύσκολα, καὶ ὅλα εὐκολα ἡ φιλοπονία. Ὁ ἐξυπνὼν ἀργὰ χασμουρεῖται ὅλην τὴν ἡμέραν, καὶ μόλις ἀρχίζει τὴν ἐργασίαν του περὶ τὸ ἑσπέρας. Ἡ ὁκνηρία τόσον ἀργὰ περιπατεῖ, ὥστε ἡ πτωχεία εἰς μίαν στιγμὴν τὴν φθάνει. Σπρωχθεὶς τὰς ὑποθέσεις σου καὶ μὴν ἀφίτης νὰ σὲ σπρώξουν. Ἄν γλήγορα πλαγιάζης καὶ γλήγορα σηκώσῃς, ἔχεις ὕψος καὶ μάθησιν καὶ πλοῦτον, καθὼς λέγει ὁ ἀνθρωπάκος Ρικάρδος.

Ἐπειὶ συνέχισα.

Σ.

ΠΩΣ ΤΡΕΦΟΜΕΘΑ

Συνέχεια· ἰδί σελ. 241.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΚΑΤΗ ΕΒΔΟΜΗ

Ἡ ἀτμοσφαιρική πίεσις.

Πῶς ἀναπνέομεν;

Διατί ἀναπνέομεν;

Κάθε στιγμὴν ἀναπνέεις, χωρὶς νὰ τὸ συλλογίζῃς, χωρὶς νὰ κοπιᾷς, καὶ τὸ πρᾶγμα σοῦ φαίνεται εὐκολώτατον. Δὲν εἶναι ὅμως ἐπί-

σης εὐκόλον καὶ νὰ ἐξηγηθῇ τὸ πρᾶγμα αὐτὸ, τὸ ὅποσον γίνεται μετὰ τόσην εὐκολίαν καὶ ἀνεπαίσθητως.

Δι' αὐτὸ δὲ σὲ παρακαλῶ νὰ προσέξῃς πολὺ σήμερον, διότι θὰ μάθῃς πρᾶγματα πολὺ περιεργα, καὶ σπουδαιότερα ἴσως ἀπὸ ὅσα ἔμαθες μέχρι τοῦδε.

Διὰ νὰ γείνη δὲ ἡ μελέτη μας κῆπος εὐκολωτέρα, ἃς διαιρέσωμεν τὸ πρᾶγμα εἰς δύο. Ἄς ἐξετάσωμεν ἐν πρώτοις: Πῶς ἀναπνέομεν, καὶ κατόπιν: Διατί ἀναπνέομεν.

Πρέπει πρῶτον νὰ σοῦ παρατηρήσω, ὅτι ὁ ἀὴρ εἶναι βαρὺς, πολὺ βαρύτερος παρ' ὅ,τι ὑποπτεύεις. Ὅτι ὁ ἀὴρ αὐτός, ὅστις μᾶς περικυκλῶν καὶ ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὐρίσκόμεθα καὶ κινούμεθα, εἶναι κῆτι τι, δύνασαι νὰ τὸ ἐννοήσῃς ὅταν φυσᾷ ἄνεμος, ὅστις δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ μετακίνησις τοῦ ἀέρος. Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ ἀὴρ εἶναι κῆτι τι, πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ βάρος, διότι ὅλα τὰ σώματα ἔχουν τὸ βάρος των.

Καὶ ὀλίγος μὲν ἀὴρ δὲν σοῦ φαίνεται βαρὺς, καθὼς δὲν σοῦ φαίνεται βαρὺ καὶ ἐν μικρὸν φύλλον χαρτίου. Φαντάσου ὅμως ἕνα μέγαν σωρὸν ἀπὸ φύλλα χαρτίου, καὶ θὰ πεισθῇς ὅτι τὸ φύλλον ἐκεῖνο τοῦ χάρτου ἔχει τὸ βάρος του. Τοιοῦτοτρόπως, ὅταν φαντασθῇς ὅτι ἐδῶ κάτω εἰς τὴν γῆν ἔχομεν ἐπὶ τῶν κεφαλῶν μας ὑψηλοτάτην στήλην ἀέρος, ἥτις ἔχει ὕψος δώδεκα περίπου λευγῶν, τοῦτέστι τεσσαράκοντα ὀκτὼ περίπου χιλιάδων μέτρων, θὰ παραδεχθῇς ὅτι ἡ στήλη αὕτη τοῦ ἀέρος πρέπει νὰ ἔχῃ τὸ βάρος τῆς. Τὸ πρᾶγμα εἶναι θετικόν, διότι τὴν στήλην αὕτην, βλέπεις, τὴν ἐξύγισαν, καὶ εἰμπαρῶ νὰ σοῦ εἰπῶ, ἂν θέλῃς, τὸ βάρος τῆς.

Ἐννοεῖται ὅμως, ὅτι πρέπει νὰ ὀρίσωμεν ἐκ προοιμίου τὸ πάχος τῆς στήλης, δηλαδὴ τὴν ἔκτασιν τῆς βάσεώς τῆς. Ἄν ὑποθέσωμεν π. χ. ὅτι ἡ στήλη αὕτη ἔχει βάσιν τὸ βιβλίον, τὸ ὅποσον ἔχω τώρα ἐμπρός μου, καὶ τὸ ὅποσον ἔχει πλάτος 11 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου καὶ μήκος 17 ἑκατοστῶν, τοῦτέστιν ἔκτασιν 187 τετραγωνικῶν ὑφεκατομέτρων, — καθὼς λέγουν οἱ μηχανικοὶ μας, — ἡ στήλη τοῦ ἀέρος ἡ ὁποία βαρύνει ἐπὶ τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ἔχει βάρος 193 χιλιογράμματα, δηλαδὴ 154 περίπου ὀκάδας.

Ἀπορεῖς δὲ βεβαίως, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ τόσον βάρος ἐπὶ τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, ἐνῶ σὺ ἔχεις τοιαῦτα βιβλία καθ' ἡμέραν εἰς τὰς χεῖράς σου καὶ ποτὲ δὲν ἠσθάνῃς τοιοῦτον βάρος. Κατὰ τοῦτο ἔχεις δίκαιον. Μὴν ἀπορῇς ὅμως, διότι τὸ πρᾶγμα περὶ οὗ ὁ λόγος δὲν εἶναι ὑπερφυσικόν, ἀλλὰ τούναντίον μάλιστα φυσικώτατον καὶ ἀληθέστατον.

Διὰ νὰ σοῦ τὸ ἐξηγήσω δὲ, ἃς μεταχειρισθῶ ἐν παράδειγμα.

Ἄν δυνατός τις ἄνθρωπος σὲ ὠθήσῃ, θὰ

πέσης βέβαια· ἂν ὅμως συγχρόνως εἰς ἄλλος ἄνθρωπος, ἐπίσης δυνατός, σὲ ὠθήσῃ ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους, θὰ μείνῃς, μὲν φαίνεται, ἐντελῶς ἀκίνητος, διότι αἱ δύο ἐκτείναι δυνάμεις, αἵτινες σὲ ὠθοῦσιν ἀντιθέτως, εἶναι ἴσαι.

Τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ εἰς τὸ βιβλίον, περὶ τοῦ ὁποίου ἐλέγομεν. Ἐνῶ ὁ ἄνωθεν αὐτοῦ ἀὴρ βαρύνει ἐπ' αὐτοῦ κατὰ 154 ὀκάδας, ὁ ὑποκάτω ἀὴρ βαρύνει ἐπίσης ἀντιθέτως κατὰ 154 ὀκάδας, καὶ τοιοῦτοτρόπως τὸ ἄνωθεν βάρος ἐκμηδενίζεται διὰ τοῦ κάτωθεν βάρους.

Τί πρᾶγματα εἶναι αὐτά; φαντάζομαι ὅτι θὰ ἀνακράξῃς· ποῦ ἠκούσθη ποτὲ νὰ βαρύνῃ ἐπὶ ἐνὸς πρᾶγματος ἐκεῖνο τὸ ὅποσον εἶναι ὑποκάτω του; Πῶς δὲν αἰσθάνομαι λοιπὸν τὸ βάρος τῆς τραπέζης ἐπὶ τῆς ὁποίας θέτω τὴν χεῖρά μου, ἐνῶ αἰσθάνομαι κάλλιστα τὸ βάρος λίθου τὸν ὅποσον κρατῶ;

Ἐξαίρετος ὁ συλλογισμὸς σου, ἀγαπητή μου κόρη, καὶ ἡ ἐνστασις σου αὕτη μοῦ ἐνθυμίζει ἕνα ἰδικόν μου συλλογισμόν, τὸν ὅποσον ἔκαμα, ὅταν κατὰ πρῶτον μοῦ ἐξήγησε τὴν βαρύτητα τοῦ ἀέρος ὁ διδάσκαλός μου, ὅστις — ὁ εὐλογημένος — δὲν ἐφρόντιζε πολὺ νὰ μᾶς ἐξηγῇ τὰ πρᾶγματα μετὰ τὸ νῦ καὶ μετὰ τὸ σίγμα. Μοῦ εἶχον εἰπεῖ ποτὲ, ὅτι ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἦτον περίπου ἐνὸς τετραγωνικοῦ μέτρου, καὶ ὅτι ἐπομένως ὁ ἄνθρωπος ἔφερεν ἐπάνω του μίαν στήλην ἀέρος ἔχουσαν βάρος 10,330 χιλιογράμματα, ἥτοι 8,264 ὀκάδας, ἐν ἄλλοις λόγοις 188 περίπου καντάρια. Δὲν ἠδυνάμην δὲ νὰ ἐξηγήσω, διατί, ὅταν εἰσέρχεται τις εἰς μίαν οἰκίαν, δὲν αἰσθάνεται τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἐλαφρωμένου ἀπὸ τὸ φοβερὸν αὐτὸ βάρος, ἐνῶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει παρεμβαίνει ἡ στήλη τῆς οἰκίας μετὰ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς βαρείας ἐκείνης στήλης τοῦ ἀέρος.

Ἀργότερα ἐννόησα τὸν λόγον, καὶ ὁ λόγος αὐτὸς εἶναι πολὺ ἀπλοῦς.

Ὁ ἀὴρ δὲν βαρύνει ὅπως τὰ βαρέα πρᾶγματα, ὅπως π. χ. εἰς λίθος δέκα ὀκάδων, ὅστις βαρύνει πρὸς τὰ κάτω, καὶ ἂν δὲν ὑποστηρίζεται πίπτει· ἀλλὰ πιέζει, καθὼς ἐλατήριο, τὸ ὅποσον ἀφοῦ πατηθῇ, ζητεῖ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν προτέραν τοῦ θέσιν. Ζήτησε νὰ ἰδῇς ἐν ἐλατήριον ὥρολογίου, καὶ θὰ ἐννοήσῃς κάλλιτερα τὸ πρᾶγμα. Ἐκαστον δὲ μικρὸν, ἐλάχιστον μόριον ἀέρος εἶναι ἐλατήριο, τὸ ὅποσον ἔχει μεγίστην ἐλαστικότητα, οὐδέποτε θραύεται, οὐδέποτε κουράζεται, καὶ δύναται νὰ συσταλῇ, νὰ γείνη δηλ. μικρότερον, ὅταν ἀναγκασθῇ εἰς τοῦτο διὰ τῆς ἀπαιτουμένης δυνάμεως, καθὼς καὶ νὰ διασταλῇ πάλιν, νὰ γείνη δηλ. μεγαλειότερον, καθ' ὅσον ὀλιγοστεύει ἡ δύναμις, ἥτις τὸ πιέζει.

Φαντάσου λοιπὸν τώρα, ὅτι ἡ στήλη ἐκείνη τοῦ ἀέρος, ἥτις εἶναι ἐμπρὸς τῆς θύρας τῆς οἰ-

κίας, εἶναι στήλη ἀποτελούμενη ἐκ πολλῶν μικρῶν ἐλατηρίων καὶ ἔχουσα 12 λευγῶν ὕψος· τὰ ἐλατήρια, ἐννοεῖται, τὰ ὅποια εὐρίσκονται κάτω, φέρουν ἐπάνω των τὸ βάρος τῶν ἄλλων ἐλατηρίων, ἅτινα τὰ πιέζουν, καὶ προσπαθοῦν ὅλας δυνάμεις νὰ ἀπαλλαγῶν ἀπὸ τὴν φοβεράν αὐτὴν πίεσιν καὶ νὰ ἐξαπλωθῶσιν ἀνενόχλητα. Ἀγωνίζονται λοιπὸν νὰ διαφύγουν πανταχόθεν, ἀριστερᾷ, δεξιᾷ, πρὸς τὰ ἐπάνω, πρὸς τὰ κάτω. Στενοχωρημένα ὅμως μετὰ τῆς γῆς, ἥτις, ἐννοεῖται, δὲν ὑποχωρεῖ, καὶ τῶν ἄλλων στηλῶν τοῦ ἀέρος, αἵτινες περικυκλοῦν τὴν σφαῖραν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, παλαίουσιν ἀκαταπαύστως, χωρὶς νὰ κατορθώσωσι τίποτε. Εὐρίσκεισαι λοιπὸν ἐν μέσῳ τῶν μικρῶν αὐτῶν παλαιστῶν, οἵτινες σὲ πιέζουν πανταχόθεν, καὶ σὲ πιέζουν μετὰ ἴσην δύναμιν πρὸς ἐκείνην ἥτις πιέζει αὐτούς· ὥστε βλέπεις, ὅτι τὸ βάρος αὐτὸ, ἡ μάλλον τὴν πίεσιν ἐκείνην, δὲν τὴν ἔχεις μόνον ὑπεράνω σου, δηλαδὴ ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ σώματος, καθὼς δύναται τις νὰ ὑποθέσῃ, ἀλλὰ καθ' ὅλον σου τὸ σῶμα, δεξιόθεν, ἀριστερόθεν, ὑπὸ τοὺς βραχίονάς σου, ὑπὸ τὴν σιαγόνα σου, καὶ ἐντὸς ἀκόμη τῶν ῥωθῶν σου.

Εἰσέρχεται τώρα εἰς τὴν οἰκίαν. Τί εὐρίσκεις ἐντὸς αὐτῆς; τὸν ἐξωτερικὸν ἀέρα ὅστις εἰσῆλθε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν οἰκίαν, ἄλλος μὲν ἀπὸ τὰ παράθυρα, ἄλλος δὲ ἀπὸ τὴν θύραν, καὶ ἄλλος ἀπὸ διάφορα μέρη. Ἡ στήλη ἥτις εἶναι ἐπὶ τῆς στέγης δὲν βαρύνει πλέον ἐπ' αὐτῆς· ἀλλὰ τί σημαίνει τοῦτο; ὁ ἀὴρ ἐκεῖνος εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν πιεζόμενος καὶ συνεσπλεγμένος, καὶ τὰ μικρά του ἐλατήρια εἶναι ἐπίσης στενοχωρημένα ἐντὸς τῆς οἰκίας καθὼς καὶ ἐκτὸς αὐτῆς, καὶ θὰ ἀγωνίζονται μετὰ τὴν αὐτὴν δύναμιν, πῶς νὰ ἀπαλλαγῶσιν ἀπὸ τὴν πίεσιν των. Ἡ δὲ στέγη τῆς οἰκίας τόσον ὀλίγον τὰ προστατεύει, ὥστε ἂν δὲν ἐπροστατεύετο καὶ αὕτη ἀπὸ τὸν ἐξωτερικὸν ἀέρα, ὅστις τὴν κρατεῖ εἰς τὴν θέσιν τῆς, ὁ ἐσωτερικὸς ἀὴρ, προσπαθὼν νὰ διασταλῇ, ἤθελε ταχέως ἀνατινάξῃ αὐτήν.

Γελάς βέβαια. Πρόσμενε ὀλίγον, καὶ δὲν θὰ γελάς πλέον.

Ἄς ὑποθέσωμεν μίαν μικράν, πολὺ μικράν οἰκίαν, ἥτις νὰ ἔχῃ πέντε μέτρων μήκος καὶ πέντε μέτρων πλάτος, δηλαδὴ ἔκτασιν ἐν συνόλῳ 25 τετραγωνικῶν μέτρων. Θέλεις τώρα νὰ ὑπολογίσῃς μετὰ ποίαν δύναμιν τὰ ἐντὸς τῆς οἰκίας αὐτῆς κλεισμένα ἐλατήρια τοῦ ἀέρος θὰ πιέζουν καὶ θὰ ὠθοῦν ἐμπρὸς των τὴν στέγην τῆς οἰκίας; Πολλαπλασίασε 8,264 ὀκάδας μετὰ εἰκοσιπέντε, καὶ θὰ τὸ εὕρῃς. Ἄν εἰς ἐν τετραγωνικὸν μέτρον ὁ ἀὴρ πιέζῃ μετὰ δύναμιν 8,264 ὀκάδων, εἰς 25 μέτρα θὰ πιέζῃ βέβαια μετὰ δύναμιν 206,600 ὀκάδων, ἥτοι 4,700 περίπου κανταρίων, δηλαδὴ περισσότερον ἀφ' ὅ,τι

μέχρι τῆς παραλίας τῆς Νέας Ζέμβλης, ὅπου εὐ-
ρομεν ἐλευθέρων τὴν θάλασσαν, ἀποκλεισθεῖσαν
ὅμως ἐκ νέου κατὰ τὴν χερσόνησον τοῦ ναυαρ-
χείου.

»Τὴν 7 διήλθομεν ἐπιπόνως τοὺς πάγους,
ποτὲ μὲν λεπτοὺς, ποτὲ δὲ πυκνοὺς, μέχρι τοῦ
ἀκρωτηρίου Νασώ. Πρὸ ἡμῶν ἐβλέπομεν σωρὸν
χαμηλῶν νησιδίων εἰς τὸ ἄκρον ἐρήμων, εἰς τὰ
ὁποῖα σώζεται ἔτι χιὼν τοῦ παρελθόντος ἔτους.

»18 Αὐγούστου. Σήμερον, ἑορτὴν τοῦ αὐ-
τοκράτορος, ὑψώσαμεν τὴν ἐπίσημον σημαίαν,
ἣτις νῦν πρῶτον προσαγορεύεται κατὰ τὰς
ἀρκτικές χώρας. Ἡ κατάστασις τοῦ πάγου
καὶ τῆς θερμοκρασίας εἶναι τρομερὰ τὸ ἔτος
τοῦτο. Ἐνῶ τὰ παρελθόντα ἔτη πληθὺς θα-
λασσίων ἐλεφάντων ἐθρεύοντο ἀνευ μεγάλων
δυσκολιῶν, ἐφέτος οὔτε εἰς παρουσιάσθη. Ἐκ
τῶν τριῶν πλοίων τὰ ὁποῖα ἐπροσπάθησαν
πρὸ τριῶν ἐβδομάδων νὰ διαβῶσι, τὰ δύο, τεσ-
σαράκοντα μίλια μακρὰν ἡμῶν, συνετρίβησαν
μεταξὺ τῶν πάγων. Ἀφοῦ ἐφθάσαμεν εἰς τὰ πα-
ράλια ταῦτα, ἡ θερμοκρασία σπᾶνίως ἀνέβη ἀνω
τοῦ μηδέν. Πρόσθετες δὲ εἰς τοῦτο πολλὴν χιόνα
μὴ τηκομένην ἐπὶ τοιαύτης θερμοκρασίας καὶ
διὰ τοῦτο ἐπαυξάνουσιν τὰ πάγη. Τὸ παρελθὸν
ἔτος δὲν ἐφαίνετο διόλου πάγος· ἄς ἐλπίσωμεν
ὅμως· ὁκτὼ ἡμέρας μόνον ἂν διαρκέσῃ ἡ τῆξις,
θὰ ἔχωμεν ἐκατοστάδας μιλίων ἐλευθέρων θα-
λάσσης. Ὁ καλὸς καιρὸς τόρᾳ ἄρχεται. Τὸ λυ-
πηρὸν εἶναι ὅτι ἀντὶ νὰ εὐρεθῶμεν εἰς τὴν πα-
ράλιαν τῆς Σιβερίας, θὰ διαχειμιάσωμεν εἰς τὴν
Νέαν Ζέμβλην.

»Κατὰ τοὺς συνήθεις καιροὺς ἔπρεπε νὰ ὑπερ-
βῶμεν τὸ μέρος τοῦτο. Εὐχάριστον ὅμως εἶναι
ὅτι τό τε πλήρωμα καὶ τὸ πλοῖον ἔχουσι καλῶς.
Οἱ ναῦται παίζουσιν ὡς παιδιὰ καὶ ὑποφέρουσι
κάλλιστα τὸ κλίμα, ἂν καὶ ἦναι ἐνδεδυσμένοι ἐ-
λαφρότερα τῶν ναυτῶν τῆς Νορβηγίας. Ἐχομεν
ἐνδύματα καὶ τροφὰς ἐπὶ τρία ἔτη ἄφθονα καὶ
καλλίστης ποιότητος. Τὰ biflecks τῆς φώ-
κης καὶ τῆς ἄρκτου εἶναι θαυμάσια.

»Ἡ μηχανὴ εἶναι ἐξαισία καὶ δὲν κατανα-
λίσκει πολλοὺς ἀνθρακας· ὅθεν θὰ ἔχωμεν ἀκό-
μη ἐπὶ πεντήκοντα ἡμέρας διὰ τε τὸ μαγεῖρετον
καὶ τὰς θερμάστρας, τὰς ὁποίας δὲν ἠνάψαμεν
ἀκόμη, διότι εἴμεθα καλῶς ἐνδεδυσμένοι. Κατὰ
τὴν ἀκουσίαν ταύτην ἀκίνησιν γυμνάζομεν ἀν-
θρώπους καὶ κύνας εἰς τὸ μεταχειρίζεσθαι καὶ
σύρειν τὰ ἔλκυθρα· καθ' ἑκάστην τρία ἢ τέσσαρα
αὐτῶν ἀπέρχονται ἐκεῖθεν τῶν νήσων καὶ ἐπα-
νέρχονται πλήρη συλλογῶν πετρῶν, φυτῶν καὶ
ἄλλων. Ἀλλὰ ποῖα εἶναι τὰ νησιδία ταῦτα;
Οὐδεμίαν πληροφορίαν εὐρίσκομεν περὶ τούτων
εἰς τοὺς χάρτας τῆς Νέας Ζέμβλης.»

»Ἡ Ἰσθμὸς ἦτο νορβηγία θαλαμηγὸς ἐλθοῦ-
σα διὰ μέσου τῶν πάγων τοῦ Σπίτζβεργ ὑπὸ τὴν
διοίκησιν τοῦ κόμητος Οὐοϊλεκζεκ, ἵνα ἐφοδιάσῃ

τὸν Τέρετωφ. Ἀπαντήσαμεν αὐτὸν κατὰ τὰς νή-
σους Οὐ.Ιε.Ιμ, τὸν συνόδευσε μέχρι τοῦ ἀκρω-
τηρίου Νασώ ὅπου κατέστησεν ἀποθήκην ζωο-
τροφῶν ἐντὸς στενοῦ σπηλαίου, ἀπροσίτου εἰς
τὰς λευκὰς ἄρκτους. Αἱ παντοῖαι τροφαὶ διατη-
ροῦνται θαυμασίως εἰς τὰ ὑψηλὰ ταῦτα πλάτη,
καὶ διὰ τοῦτο αἱ ἀποταμιεύσεις τροφῶν γίνονται
ἐν γένει εἰς τὰς πρὸς τὸν πόλον ἀποδημίας. Οἱ
σταλέντες ἰδίως ὑπὲρ τῆς ἀνευρέσεως τοῦ Φραγ-
κλίνου κατέστησαν τοιαύτας ἀποθήκας πανταχοῦ·
μόνη δὲ προφύλαξις πρέπει νὰ λαμβάνεται κατὰ
τῶν λευκῶν ἄρκτων, αἵτινες ἀνοίγουσι καὶ τοὺς
στερεωτάτους πύθους καὶ συντρίβουσι τὰ στε-
ρεώτατα σιδηρὰ κιβώτια. Ἀλλὰ καὶ τὸ κλίμα
δὲν ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὰς τροφὰς οὐδεμίαν ιδιότητα
αὐτῶν. Θαλασσοπόροι ἀνεύρον κιβώτια περιέχοντα
ἀλατισμένα κρέατα, χόρτα καὶ ζωμὸν λιμονίων,
ἀπαραίτητον ἱατρικὸν ἐναντίον τῆς στομακᾶκης,
ἐγκαταλελειμένα ἀπὸ τριάκοντα ἔτων· τόσῳ δὲ
νόστιμα καὶ τόσῳ θρεπτικὰ ἦσαν, ὥς νὰ εἶχον
κατατεθῇ ἐκεῖ πρὸ ἑξ μηνῶν.

Τὴν 21 Αὐγούστου ἡ Ἰσθμὸς ἐπανῆλθεν
εἰς εὐκραστεράς χώρας καὶ ἀφῆκε τὸν Τέρετωφ
φέρειν τὴν ἀνωτέρω ἐπιστολήν· δύο δὲ ἔτη πα-
ρήλθον πρὶν φθάσῃ νέα εἰδήσεις τῶν θαλασ-
σοπόρων.

Ε'

Τὸ πρῶτ' τῆς 21 Αὐγούστου οἱ πάγοι μετε-
βλήθησαν πῶς ἐπὶ τὸ εὐνοϊκώτερον καὶ ὁ Τέρετωφ
ἐπροχώρησε πλήρως ἐλπίδων πρὸς ἄρκτον, ἀφοῦ
ἀπεχαιρέτισεν ἐνθερμότατα τὸ πλήρωμα τῆς Ἰσθ-
μὸς. Ὀλίγον ὅμως ἐμελλε νὰ διαρκέσῃ ἡ
χαρὰ αὐτῇ, διότι «τὴν αὐτὴν ἐσπέραν, λέγει ὁ
ὑποπλοίαρχος Πάγερ, συνεσχέθημεν ὑπὸ τῶν πά-
γων καὶ ἐμείναμεν αἰχμάλωτοι ἐπὶ δύο ἔτη.
Ἀντὶ ἐρευνητῶν ἐγίνομεν ἐπιβάται πάγων. Τὸ
ὑπερβάλλον ψῦχος τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1872 συνε-
σώρευσε μετ' ὀλίγον πυκνοτάτους πάγους περὶ
ἡμᾶς, καὶ τοιοῦτους ὁποίους οὔτε πρίονες οὔτε
ὑπόνομοι ἐδύναντο πλέον ν' ἀνοίξωσι πρὸς διά-
βασιν. Ὅθεν κατὰ τοὺς μῆνας Σεπτέμβριον καὶ
Ὀκτώβριον ἀπωθήθημεν πρὸς τὸ μέρος τὸ ἀνα-
τολικοβόρειον κατὰ τὴν θέλησιν τῶν πάγων. Πᾶν
ἔχον γῆς ἐγένετο ἄφαντον. Ἀλλ' ἂν ἡ θέσις αὐ-
τῇ ἦτο καθ' ἑαυτὴν θλιβερά, κατέστη τρομερὰ
ἀπὸ τῆς 13 Ὀκτωβρίου, ὅτε αἱ δυνάμεις εἰς τῶν
ὁπλίων τὴν θέλησιν ὑπέικομεν ἕως τότε, κατέ-
στησαν ἀκάθεκτοι, καὶ οὕτω τὸ πλοῖον ἡμῶν
συνεπιέσθη φοβερὰ ὑπὸ τῶν πάγων ἐπὶ ὀλόκλη-
ρον χειμῶνα. Ποσάκις ἀνέβημεν εἰς τὸ κατάστρω-
μα ὅπως ἐτοιμασθέντες ἐγκαταλειψόμεν τὸ πλοῖον
ἐὰν κατεβυθίζετο, καὶ παραδοθῶμεν εἰς τοῦ Θεοῦ
τὸ ἔλεος μεταξὺ τῆς ἀπεράντου πολιτικῆς νυκτός!
ἀλλὰ τὸ πλοῖον, ἀντὶ νὰ βυθισθῇ, ἀνυψοῦτο ἡ-
μέρα τῇ ἡμέρᾳ διὸ καὶ ἡμεῖς ἀπαύστως ἀνή-
συχοι. Προβλέποντες τὴν μεταξὺ τῶν πά-

γων παραχειμασίαν ἐπεχειρίσαμεν ὅλας τὰς ду-
νατάς προετοιμασίας. Τὸ πλοῖον εἶχε στερηθῇ
ἐν μόνον μέρος τῶν ὀργάνων αὐτοῦ· ἀλλὰ μετ' ὀ-
λίγον τὸ κατάστρωμα ἐπληρώθη χιόνος, ἐνῶ τὸ
σῶμα αὐτοῦ, συνεσφιγμένον μεταξὺ σωρῶν πάγων,
ἀπῆτει ἀενάους ἐπισκευάς. Σκηνὴ κατεσκευα-
σμένη ἐκ πανίου ἐστήθη πρὸς τὴν πρόραν τοῦ
Τέρετωφ· δευτέρᾳ δὲ ἄλλῃ εἰς τὸ ὀπισθεν μέρος.
Μεταξὺ δὲ αὐτῶν ἔμενεν ἄρκετὸν διάστημα ἐ-
λευθέρων διὰ τὰς ἀναγκαίας ἐργασίας. Τοὺς ἐπτά
ἡμῶν κύνας ἐτοποθετήσαμεν ἐπὶ τοῦ καταστρώ-
ματος ἐντὸς μεγάλων κιβωτίων μὲ ἄχυρα. Ἡ
δὲ ἀβεβαιότης τῆς θέσεως ἡμῶν ἀπῆτει διηνεκῶς
τὴν παρουσίαν φύλακος ἐπὶ τοῦ καταστρώματος,
ὅστις ἔπρεπε καὶ νὰ εἰδοποιῇ ἡμᾶς περὶ τῆς
προσεγγίσεως τῶν λευκῶν ἄρκτων, ὧν ἐξήκοντα
ἐπτά ἐφρονέσαμεν καὶ ἐφάγομεν ἐν τῷ διαστή-
ματι τῆς ἐκστρατείας ταύτης. Ἀλλὰ καὶ μὲ
ὄλην τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην τροφοδοσίαν ἡ
ὕγεια τοῦ πληρώματος δὲν ἦτο πολλὰ ἀξιόζη-
λωτος κατὰ τὸν πρῶτον τοῦτον χειμῶνα· ὅθεν
ὁ ἱατρὸς εἶχεν ἱκανὴν ἐργασίαν θεραπεύων βρογ-
χίτας καὶ στομακᾶκην. Οἱ διοργανώσαντες τὴν
ἐκστρατείαν εἶχον λησμονήσει τὰς συνετάς συμ-
βουλὰς ἐκείνων, οἵτινες εἶχον διαχειμιάσει ἄλλοτε
κατὰ τὰς πολιτικὰς ταύτας χώρας. Πάντες εἶχον
διαβεβαιώσει ὅτι πρῶτος ὅρος πρὸς διατήρησιν
τῆς ὑγείας ἦτο ἡ ἀποφυγὴ τῆς ἀποθάρρυνσεως
καὶ τῆς στενοχωρίας. Ὅτε ὁ Πάγερ, ὁ διοικῶν τὴν
Ἐριννύα καὶ τὴν Ἐκλαια, ἠναγκάσθη νὰ διαχει-
μιάτῃ δύο ἔτη κατὰ συνέχειαν, πρῶτον μὲν εἰς
τὴν νῆσον Μέλβιλ, εἶτα εἰς τὴν νῆσον Οὐτνδερ,
ἐπενόησε τρόπους διασκεδάσεων χάριν τοῦ πλη-
ρώματος, βιαζομένου νὰ μὲν ἐντὸς τοῦ πλοίου
ὁσάκις ἡ χιὼν καὶ ἡ θύελλα ἐπεκράτουν ἐκτός.
Διεσκεύασε θέατρον ἐν ᾧ ἐγίνοντο τακτικαὶ παρα-
στάσεις, ἐσύστησεν ἐφημερίδα εἰς τὴν σύνταξιν
τῆς ὁποίας συνέτρεχον πάντες οἱ ἐν τῷ πλοίῳ,
ἀναγράφοντες οὐ μόνον ὅλα τὰ συμβάντα τῆς
ἡμέρας, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ ἀναπλάσματα τῆς
φαντασίας. Ἐγράφοντο παραδείγματα χάριν ἄρ-
θρα οἷον τὸ ἐπόμενον·

«Ὀριστικαὶ θλίψεις.

»Νὰ ἐξέλθωμεν τὸ πρῶτ' ἵνα ἀναπνεύσωμεν
καθαρὸν ἀέρα, καὶ βάλλοντες τὸν πόδα ἐκτὸς τοῦ
πλοίου, νὰ λουσθῶμεν εἰς λουτρὸν ψυχρὸν ἐντὸς
τῆς τρύπας τοῦ μαγεῖρου.

»Ν' ἀπέλθωμεν εἰς κυνήγιον, νὰ πλησιάσω-
μεν εἰς ἐξαισίαν ἔλαφον, νὰ τὴν σημαδεύσωμεν,
ν' ἀποπειραθῶμεν νὰ τὴν φονεύσωμεν, καὶ ὅμως
νὰ μὴ πυροβολήσῃ τὸ ὄπλον ἕνεκα ὑγρᾶς.

»Νὰ ὑπάγωμεν εἰς περίπατον ἔχοντες τεμά-
χιον ἄρτου νωποῦ εἰς τὸ θυλάκιον, καὶ ὅταν θε-
λήσωμεν νὰ φάγωμεν νὰ τὸ εὕρωμεν τοσοῦτον
ἐπικληρημένον ἀπὸ τὸ ψῦχος, ὥστε ἀντὶ νὰ συν-
τρίβεται ἀπὸ τοῦ δδόντας, νὰ συντρίβωνται
ἀπ' ἐναντίας οἱ ἐδόντες.

»Νὰ ἐξεγερῶμεθα μετὰ πολλῆς ταχύτητος
ἀπὸ τὴν τράπεζαν, διότι περὶ λύκος πλησίον τοῦ
πλοίου, ἐπιστρέφοντες δὲ νὰ εὐρίσκωμεν τὸ γεῦ-
μα φαγωμένον ἀπὸ τὸν γάτον.

»Νὰ παραδιδώμεθα ἐν καιρῷ τοῦ περιπάτου
εἰς βαθεῖας καὶ ἐπωφελεῖς σκέψεις καὶ νὰ ἀπο-
σπῶσιν αἴφνης ἡμᾶς ἐπ' αὐτῶν ἀσπασμοὶ ἄρ-
κτου.»

Εἰς τινὰ τῶν πρὸς τὸν πόλον ἀποδημῶν τοῦ
παρόντος αἰῶνος, δώδεκα ναῦται Ὀλλανδοὶ ἔμει-
ναν ἐγκαταλελειμένοι εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Γρόεν-
λανδ, οὔτε τροφῶν, οὔτε ξύλων στερούμενοι, καὶ
ὅμως ἀπέθανον καὶ οἱ δώδεκα ἕνεκα στενοχωρίας
καὶ ἐλλείψεως θάρρους! Ἐγένοντο δὲ ταῦτα γνω-
στὰ ἐκ τοῦ ἡμερολογίου τοῦ εὐρεθέντος πλη-
σίον τοῦ τελευταίου ἀποθανόντος, ὅστις διηγεί-
το τὰς μονοτόνους καὶ ὀδυνηρὰς περιπετείας τῶν
ταλαιπώρων ἐκείνων.

«Ὁ ἥλιος ἐγένετο ἄφαντος τὴν 28 Ὀκτω-
βρίου ἐπὶ ἑκατὸν ἐννέα ἡμέρας, λέγει ὁ Πά-
γερ. Εἴχομεν κατασκευάσει παρὰ τὸ πλοῖον κα-
λύβην ἐξ ἀνθράκων, ὅπως καταφύγωμεν εἰς αὐ-
τὴν ἐὰν ποτε τὸ σκάφος κατεβυθίζετο ἀπὸ τὰς
καθημερινὰς προσβολὰς τῶν πάγων. Ἀλλὰ τὴν
προτεραίαν τῶν Χριστουγέννων κατεστράφη τὸ
ἄσυλον τοῦτο, καὶ ἐθεωρήσαμεν ἑαυτοὺς εὐτυχε-
στάτους ὅτι τὸ κακὸν περιορίσθη ἕως ἐκεῖ, καὶ
ὅτι ἀφῆκεν ἡμᾶς συνηγμένους ὁμοῦ ὁ πάγος ὅπως
διανύσωμεν ὑγιεῖς τὰς ὥρας ταύτας, τὰς ὁποίας
ὅπου δῆποτε καὶ ἂν εὐρίσκεται τις ἀφιερώνει εἰς
τὴν ἀνάμνησιν τῆς πατρίδος του.»

Καὶ ἄλλοτε ἐωρτάσθησαν αἱ ἐορταὶ τῶν Χρι-
στουγέννων εἰς τὰς πολιτικὰς χώρας· πάντες οἱ
θαλασσοπόροι οἱ διαχειμιάσαντες εἰς τὰ μέρη ἐ-
κεῖνα, ἀναφέρουσιν εἰς τὰ ἡμερολόγια αὐτῶν τὴν
ἐορτὴν τελεσθεῖσαν μετ' ὅλης τῆς δυνατῆς ἐπι-
σημότητος, καθὼς καὶ τὰς ὀλίγας ὥρας τὰς ὁ-
ποίας διήλθε τὸ πλήρωμα ἐν φαιδρότητι καὶ
εὐθυμίᾳ. Λέγουσιν ἐπίσης πόσον ἡ 1η Ἰανουαρίου
ἐπλήρου θλίψεως τὴν καρδίαν τῶν ἀνθρώπων
ἐκείνων εὐρίσκομένων μακρὰν τῶν οἰκογενειῶν
αὐτῶν, μεμονωμένων μεταξὺ τῶν χιόνων καὶ
ἀγνοούντων ἂν ποτε θὰ εὐτυχίσουν νὰ ἐπανίδωσι
τὴν πατρίδα.

Εἰς τῶν θαλασσοπόρων τούτων, ὅστις καὶ αὐ-
τὸς διηγῆται τὰ γεγονότα, δίδει τὰς ἐξῆς εἰδή-
σεις περὶ τῆς πρώτης παραχειμασίας·

«Ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν συνέβη θύελλα
χιόνος ἣτις εἰσεχώρει καὶ εἰς τὰς μικροτέρας
σχισμὰς καὶ συνεσωρεύετο μετ' ὀλίγον. Οὐκ εἰς
ἐκεῖνον ὅστις εὐρίσκετο ἐκτεθειμένος εἰς τὴν θύελ-
λαν ταύτην! ὡς ξυράφιον ἐκοπτε τὸ πρόσωπον
αὐτοῦ ὁ ἀνεμος, καὶ ἵνα κατορθώσῃ νὰ μὴ πα-
γώσωσιν αἱ χεῖρες καὶ τὸ πρόσωπον, ἐτρίβετο μὲ
χιόνα πρὶν ἐμβῇ εἰς τὸν Τέρετωφ. Οἱ ἐκ τριχω-
τῶν δερμάτων ἐπενδύται κατήντησαν ἄχρηστοι,
αἱ ἀναθυμιάσεις αἱ ἐξερχόμεναι ἀπ' ὅλων τῶν

μερῶν τοῦ σώματος καὶ ἡ πνοὴ προήγον ὑγρασίαν εὐθὺς παγύνουσιν. Οἱ ἐπενδύται ἐξηραίνοντο εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε ἦτο ἀδύνατον νὰ κινηθῶσιν οἱ φοροῦντες αὐτούς. Αἱ ἐκ δέρματος θαλασσίων κυνῶν περισκελίδες μᾶς ἐφύλαττον ἀπὸ τὸ ψυχρὸς. Ἐφοροῦμεν κατὰσάρκα μαλλωτὰ φορέματα, τὰ ὁποῖα περισκελίδοι μὲ περισκελίδας καὶ μὲ ἐπενδύτην ἐκ προβοσκίου δέρματος. Ἐρράψαμεν δὲ εἰς τὸν ἐπενδύτην κουκούλαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐσκεπάζομεν τὴν κεφαλὴν ὁσάκις ἐξετιθέμεθα εἰς ψυχρὸν ἀνεμὸν. Τὰ χειρόκτια ἡμῶν ἦσαν πυκνότατα ἐφοροῦμεν δὲ αὐτὰ καὶ ὅτε ἐπυροβολοῦμεν, ἵνα ἀποφύγωμεν τὴν θερμὴν τὴν ὁποίαν ἡ ἐπαφὴ τοῦ σιδήρου θὰ μετέδιδεν εἰς τὸ δέρμα ἡμῶν.

Ἡ πολιτικὴ νύξ, κατὰ τὴν διήγησιν τῆς ὁποίας ἐτρομάξαν οἱ περιηγηταί, δὲν ὑπῆρξεν εἰς ἡμᾶς τόσον δυσάρεστος, διότι εὐρέθημεν προητοιμασμένοι. Ἐκαστος ἐξήρχετο ἀπὸ τὸν Τέγετῳ κρατῶν φανὸν μὲ πετρελαίον. Ἡρχισε δὲ τὸν Νοέμβριον καὶ διήρκεσε τέσσαρας μῆνας ὁλοκληρούς. Τὸ βόρειον σέλας διέλαμπε συνεχῶς διέλυε τὰ σκότη καὶ ἐπέφερε παραδοξότατα ἀποτελέσματα. Δύσκολον δὲ θὰ ἦτο νὰ περιγρήψῃ τις τὸ ἐρυθροκύανον αὐτοῦ φῶς, τοὺς σπινθῆρας αὐτοῦ ὁμοιάζοντας πρὸς ἀπεράντους ὄφεις περιελισσομένους ὡς στεφάνους καὶ ἀντανάκλωντας ζωηροτάτην λάμψιν, εἴτα δὲ ἐξαφανιζόμενους. Τὸ φῶς ἦτο τόσον ζωηρὸν ὥστε ἠδυνάμεθα νὰ ἀναγινώσκωμεν ὡς ἐν λαμπρᾷ ἡμέρᾳ, ἀναπληροῦν σχεδὸν διὰ τῆς διαρκείας τοῦ τὸν ἀπὸντα ἡλίου. Τὸ κυνήγιον τῶν λευκῶν ἄρκτων μᾶς διεσκέδαζε πολὺ.

Τὰ ζῶα ταῦτα τὰ ὁποῖα δὲν εἶχον ἰδεῖ ποτὲ ἀνθρώπους, προσελκύνοντο ἀπὸ τὸν κρότον καὶ ἤρχοντο ἐγγύτατα εἰς τὸ πλοῖον ὁσάκις δὲ εἰδοποιούμεθα ὅτι ἐπλησίαζε τις ἄρκτος, συνήγομεν ὅλον τὸ πλήρωμα καὶ διενέμομεν τοὺς ναύτας περὶ τὸν Τέγετῳ ὅπισθεν τῶν διεσκορπισμένων πάγων. Ἐκρατοῦμεν δὲ καὶ τὰ ὅπλα ἑτοιμα. Μόλις δὲ προσήγγιζε καὶ εὐθὺς ἤκούετο κρότος πυροβόλου, μετὰ τὸν ὁποῖον καὶ πολλοὶ ἄλλοι κατὰ σειρὰν, οὕτως ὥστε πρὶν καλογνωρίσῃ τοῦ εὐρίσκειται ἐβλεπεν ἑαυτὴν περικυκλουμένην. Μίαν τῶν ἡμερῶν ἐνῶ ὁ οὐρανὸς ἦτο καθαρὸς καὶ ἀναβιβασμένον τὸ θερμόμετρον, θήλεια ἄρκτος ἦλθε περὶ τὸ σκάφος μετὰ τῶν δύο μικρῶν αὐτῆς. Δύο ναῦται, πυροβολήσαντες ἀμέσως κατὰ τῆς μητρὸς, τὴν ἐφόνευσαν καὶ αὐτὴ ἔπεσε μυκωμένη εὐκόλως δὲ συνελάβομεν τὰ μικρὰ, τὰ ὁποῖα ἠλπίζομεν νὰ φέρωμεν εἰς τὴν πατρίδα ἡμῶν. Κατάρθωσαν ὅμως νὰ δραπετεύσωσι, καὶ μόλις ἐπροφθάσαμεν νὰ πυροβολήσωμεν μακρόθεν κατ' αὐτῶν. Ἡ μήτηρ ἦτο ὡραιότατον ζῶον ἐξ ποδῶν μῆκους, τῆς ὁποίας τὸ δέρμα ἦτο περίλευκον. Ἐν ὅσῳ διετρίβομεν ἐκεῖ ἐφονεύσαμεν ἐξήκοντα ἑπτὰ, τῶν ὁποίων κατεργάσθημεν μὲν τὰ δέ-

ματα, ἐβιάσθημεν δὲ νὰ ἐγκλείψωμεν μετὰ τοῦ πλοίου.

Πλὴν τῆς θήρας τῶν ἄρκτων εἶχομεν καὶ τὴν τῶν θαλασσίων κυνῶν, εἰς ἄκρον δυσχερῆ, διότι ἀποβαίνουσιν εἰς τὸ ἕδαφος μετὰ μεγίστης προσοχῆς· μόλις δὲ παρατηρήσωσι τὸν ἐλάχιστον κίνδυνον καὶ βυθίζονται ἐκ νέου. Μόνον τὸ ἔλαιον καὶ τὸ δέρμα τοῦ κυνὸς τούτου χρησιμεύει· δὲν τρώγεται δὲ, εἰμὴ ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ, διότι ἔχει ἀποφορὰν ἐνῶ τὸ κρέας τῆς ἄρκτου εἶναι ἀξιόλογον, καὶ χάρις εἰς αὐτὸ ἐγίνετο οἰκονομία τῶν ἄλλων ἐφοδίων. Ὅσάκις δὲ δὲν ἐνεφανίζοντο ζῶα, ἐτοποθετοῦμεν κατὰ σειρὰν φιάλας καὶ πυροβολοῦντες συνετρίβομεν αὐτάς, ἀποφύγοντες οὕτω καὶ τὴν ἀνηθὴ ἀργίαν καὶ τὸ ψυχρὸς, τὸ ὁποῖον κατεπάγωνεν ἡμᾶς ὁσάκις ἐμείνομεν ἀκίνητοι. Τροφὴν δὲ εἶχομεν τὸ πρόγευμα, καὶ τὸ γεῦμα· ῥόφημα ἐκ φασηλῶν, ἀλεύρου καὶ περμικάνης. Ἡ περμικάνη εἶναι μίγμα κρεάτων τεταριχευμένων, διατηροῦν ἐν μεγάλῳ ὄγκῳ μεγάλας θρεπτικὰς ιδιότητας· ἐν κοχλιάριον ἀρκεῖ νὰ θρέψῃ ἓνα ἄνθρωπον ἐν διαστήματι εἰκοσιτεσσάρων ὥρων. Τὴν δὲ μεσημβρίαν εἶχομεν σοκολάταν, ὁκτὼ οὐγκίας ἄρτου καὶ ποτήριον τσαΐου. Ἐν ἑλλείψει δὲ νικοτιανῆς μετεχειρίζομεθα ἐξηραμμένα φύλλα τσαΐου. Καὶ αὕτη ἦτο ἡ τροφὴ ἡμῶν ὅτε εὐρισκόμεθα εἰς ἐκδρομὴν. Ἐπὶ τοῦ Τέγετῳ ὅμως ἦτο μετριωτέρα. Τὴν 4^{ην} ὥραν τῆς πρωίας ἡτοιμάζετο ὁ καφές· τὴν 8^{ην} οἱ ναῦται ἐλάβανον ῥόφημα ὡς καὶ ὅτε ἐταξείδευον δι' ἐλκύνου, οἱ δὲ ἀξιωματικοὶ ἔπινον καὶ νερόβραστον σοκολάταν. Τὴν μεσημβρίαν ἐτρώγομεν κρέας καὶ λάχανα τεταριχευμένα, καθὼς καὶ ῥόφημα καὶ κρέας ἄρκτου νεωστὶ φρονεθείσης. Τὴν 6^{ην} παρτίθεντο τὰ λείψανα τοῦ πρωϊνοῦ γεύματος καὶ τσάϊον· εἰς δὲ τοὺς ἀξιωματικούς ἐδίδοντο καὶ μακαρόνια· ὁ ἄρτος ἐχορηγεῖτο ἀμέτρητος· ἐπίνομεν δὲ οἶνον, ρούμιον καὶ τσάϊον.»

Ἐπὶ τῇ συνέχει.

L. ROZIER.

ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΣ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ

Συνέχεια καὶ τέλος· (δὲ σελ. 248.)

Β'

Ξυλεία καὶ λοιπαὶ προσωφείλαι τοῦ δάσους.

Ἡ ξυλεία ὡς ἕκαστος γνωρίζει εἶναι τὸ σημαντικώτερον προϊόν τοῦ δάσους. Ἡ ξυλεία ὡς ἐκ τῆς χρήσεως αὐτῆς διακρίνεται εἰς καύσιμον, οἰκοδομήσιμον, ναυπηγήσιμον, καὶ εἰς ξυλείαν χρησιμεύουσαν ὡς ὑλικὸν εἰς τὴν βιομηχανίαν. Ἄνευ τῶν δασῶν οὔτε καύσιμον ξυλείαν ἠθέλομεν ἔχει, οὔτε οἰκίας, οὔτε πλοῖον, οὔτε ἐπιπλα, οὔτε ἐργαλεῖα κ.λ.π. οἷα τὴν σήμερον. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ ἀνθρώπινος νοῦς εὐρίσκει ἐν ἀνάγκῃ τρόπον νὰ οἰκονομῇ τὸ ἐλλεῖπον διὰ τοῦ ὑπάρχοντος, τὸ ἀκριβὲς διὰ τοῦ εὐθηνοῦ καὶ τὸ εἰς καλλιτέραν χρῆσιν ἰδιόζον δι' ἄλλου κα-

τωτέρου. Οὕτω λοιπὸν ἀναπληροῦται πολλαχοῦ ἡ καύσιμος ξυλεία διὰ τῶν λιθανθράκων, γαιανθράκων, ποανθράκων κ.λ.π. Πρὸ χρόνων (πολλαχοῦ καὶ τὴν σήμερον) ἰδίως εἰς τὰ χωρία πᾶσαι αἱ οἰκίαι ἦσαν ξύλιναι, αἱ κέραμοι ἀνεπληροῦντο διὰ λεπτῶν σανίδων, αἱ γέφυραι καὶ πᾶν ἐπιπλοὺν ἦτο ἐπίσης ξύλινον· πολλὰ ἐργαλεῖα μάλιστα, τὰ ὁποῖα τὴν σήμερον ὡς διαρκέστερα κατασκευάζομεν σιδηρᾷ, ἄλλοτε ἦσαν ξύλινα· οὐχ ἦττον δὲν δύναται καὶ πάντοτε νὰ ἀναπληρωθῇ τὸ ξύλον δι' ἄλλης ὕλης ἕνεκα τῶν ιδιοτήτων αὐτοῦ, τῆς ἐλαστικότητος καὶ στερρότητος αὐτοῦ ἰδίως κατὰ ὀριζόντιον θέσιν, τῆς ἐλαφρότητος καὶ τῆς ιδιότητος, ὅτι εἶναι κακὸς ἀγωγὸς τῆς θερμότητος.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἔπεται πόσον εὐεργετικὰ εἶναι τὰ δάση εἰς τὴν ἀνθρωπότητα διὰ τὴν ξυλείαν καὶ πόσον ἀναγκαῖα ἐπομένως ἡ ὑπαρξίς αὐτῶν. Καὶ ὅμως πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὁ προσπορισμὸς ξυλείας δὲν εἶναι πανταχοῦ εὐκόλος· τοῦναντίον μάλιστα πολλαχοῦ δυσκολώτατος ἢ καὶ ἀδύνατος· διότι ἕνεκα τοῦ μεγάλου ὄγκου (συγκριτικῶς πρὸς τὸ βάρος) τὰ δασικὰ προϊόντα δὲν ἰδιόζουσι τόσον διὰ τὸ ἐμπορίον. Συνήθως μάλιστα ἔχουσι πολὺ μεγαλειότερον ὄγκον ἢ προϊόντα τῆς γεωργίας τῆς αὐτῆς πάντοτε ἀξίας· σίτος λ. χ. ἀξίας 100 δραχμῶν καταλαμβάνει πολὺ μικρότερον χωρὸν ἢ ξυλεία ἀξίας 100 δραχμῶν. Οὐχ ἦττον ὑπάρχουσι πολλοὶ βαθμοὶ διαφορᾶς μεταξὺ τῶν δασικῶν προϊόντων ὡς πρὸς τὴν μεταφορὰν. Ὅσον ἀφορᾷ π. χ. τὴν καύσιμον ξυλείαν, ὅσῳ μεγαλειότερα ἡ εἰδικὴ δύναμις τῆς θερμότητος τοῦ ξύλου, τόσῳ ἀπωτέρω τῆς ἀγορᾶς δύναται νὰ παραχθῇ. Περισσότερον τῆς καυσίμου ξυλείας ἰδιόζει διὰ τὴν μεταφορὰν ἡ οἰκοδομήσιμος καὶ ἡ πρὸς ἐπιπλοποιίαν, ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἡ μεγαλειότεραν ἀγοραίαν τιμὴν ἔχουσα ξυλεία. Ἀπὸ μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένα δάση δύναται νὰ ἐξάγῃται ἡ ρητίνη καὶ νὰ παράγονται τὰ διὰ τῆς βιομηχανίας ἐξ αὐτῆς κερδαινόμενα προϊόντα, ὡς λ. χ. ἡ πίσσα, ὁ πισσάσφαλτος, τὸ ἔλαιον τῆς τερεβινθίνης κ.λ.π. Ἐπὶ τέλους διὰ τῆς ἀνθρακοποιίας πλησιάζει τις τὰ δάση εἰς τὰς πόλεις, διότι ὁ ξυλάνθραξ, καίτοι πολὺ μικρότερον βάρος καὶ ὄγκον ἔχων, διατηρεῖ σχεδὸν τὴν αὐτὴν δύναμιν τῆς θερμότητος ἢ καὶ τὸ ξύλον. Κατὰ Hartig, (Lehrbuch für Foerster, III, 82), διὰ τῆς ἀνθρακοποιίας ἐλαττοῦται ὁ μὲν ὄγκος τῆς ξυλείας κατὰ τὰ 2/3 περίπου, τὸ δὲ βάρος κατὰ τὰ 4/5 σχεδόν.

Ἐξαίρεσει μικρῶν διαστημάτων ἡ μεταφορὰ τῆς ξυλείας λαμβάνει χώραν διὰ τοῦ ὕδατος. Οὐδὲν ἄλλο προϊόν ἰδιόζει τόσον εἰς τὴν διὰ τοῦ ὕδατος μεταφορὰν ὅσον ἡ ξυλεία, διότι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν εἶναι ἀνάγκη ὑλικῷ πρὸς μεταφορὰν, καὶ ἡ μεταφορὰ λαμβάνει χώραν ἄνευ ἀν-

θρωπίνης συμπράξεως. Εἰς τὴν διὰ ξηρᾶς μεταφορὰν καὶ καλῶν δρόμων ὑπαρχόντων ἡ ἀπόστασις πέντε μιλίων εἶναι ἡ μεγαλειότερα, εἰς τὴν ἡ καύσιμος ξυλεία οἰκονομικῶς ἀντέχει. Οἰκοδομήσιμος, ναυπηγήσιμος καὶ πρὸς ἐπιπλοποιίαν ξυλεία δύναται νὰ ἀνθέξῃ οἰκονομικῶς εἰς ἀπωτέραν μεταφορὰν μέχρι 10 μιλίων, ἀναλόγως τῆς ἀξίας, ἢν ἔχουσι συγκριτικῶς πρὸς τὸ βάρος αὐτῶν. Εἰς ποίας ἀποστάσεως μεταφορὰν ἀντέχει οἰκονομικῶς ἡ ξυλεία εἶναι ζήτημα τὸ ὁποῖον ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς τιμῆς τῆς ξυλείας εἰς τὸν τόπον τῆς ὑλοτομίας καὶ τῆς ἀγοραίας τιμῆς. Ἡ μεταφορὰ τῆς ξυλείας διὰ τῶν σιδηροδρόμων εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λίαν δαπανηρά. Εἰς λίαν ἀπομεμακρυσμένα μέρη εἶναι δυνατὴ οἰκονομικῶς ἡ μεταφορὰ τῆς ξυλείας μόνον διὰ τῆς ῥοῆς τοῦ ὕδατος. Τὰ κύρια ἔξοδα ἐνταῦθα συνίστανται εἰς τὴν μεταφορὰν καὶ τὸ ρίψιμον ἐντὸς τοῦ ὕδατος ὡς καὶ τὴν ἀποδίδασιν ταῦτα ἐπομένως εἶναι τὰ αὐτὰ ἔαν ἡ ἀπόστασις ἦναι κατὰ τινα μίλια μεγαλειότερα. Οὕτω π.χ. προσπορίζεται ἡ Λειψία κατὰ μέγα μέρος τὴν καύσιμον ξυλείαν ἐξ ἀποστάσεως 40 μιλίων, τὸ Βερολίον 40-50 μιλίων· τὴν οἰκοδομήσιμον μάλιστα ξυλείαν πορίζεται ἀπὸ τῆς Πολωνίας καὶ Ῥωσσίας. Ἡ Ὀλλανδία πορίζεται ταύτην ἐξ ἀποστάσεως 100 μιλίων.

Ἡ διὰ τῆς ῥοῆς τοῦ ὕδατος μεταφορὰ προξενεῖ ἀληθῶς ζημίαν τινὰ εἰς τὴν ξυλείαν ἕνεκα τῆς προστριβῆς καὶ προσκρούσεως· αὕτη ἡ ζημία ὑπολογίζεται κατὰ τὴν ποιότητα τοῦ ξύλου καὶ τοῦ ὕδατος εἰς 9-14 ἑκατοστά. Ἐπίσης τὸ ὕδωρ καθίστησιν ἐλάσσονα τὴν δύναμιν τῆς θερμότητος τῆς ξυλείας, ἀναλόγως τοῦ χρόνου κατὰ τὸν ὁποῖον ἔμεινεν αὕτη ἐν τῷ ὕδατι. Κατὰ τινὰς χημικὰς ἀναλύσεις τῆς φηγῆς ἡ δύναμις τῆς θερμότητος ἐλαττοῦται κατὰ 0,268, τῆς δρυὸς 0,295, τῆς σημύδας 0,245, τῆς σφενδάμου 0,334, τῆς μελίας 0,274, τῆς πεύκης 0,158, καὶ τῆς ἐλάτης 0,182.

Τοῦτο ἰσχύει ὅμως περὶ τῆς καυσίμου ξυλείας, διότι αὕτη μόνον ἔχει ἀνάγκην δυνάμεως θερμότητος· ἡ οἰκοδομήσιμος καὶ ναυπηγήσιμος ξυλεία τοῦναντίον διὰ τοῦ ὕδατος ἀποκαθίσταται διαρκέστερα. Τίς ἀγνοεῖ λ.χ. ὅτι ἡ ξυλεία τῆς Ἀλαμάνας ἔχει ἰδίως τὴν φήμην αὐτῆς διότι διέρχεται τοῦ Σπερχεῖου (Ἀλαμάνας);

Πλὴν τῆς ξυλείας ἔχει τις καὶ ἄλλας ὠφελείας ἐκ τῶν δασῶν. Τὰ δάση ζωογονοῦσι τὴν κτηνοτροφίαν παρέχοντα βοσκὴν εἰς τὰ κτήνη, καθόσον αἱ καλλιεργούμεναι γαῖαι δὲν ἐπαρκοῦσι πρὸς διατροφήν τῶν μὴ ἐν τοῖς σταβλοῖς ἐνδιαιτωμένων ζώων. Κατὰ τινα ὑπολογισμὸν ἐπὶ ἐκτάσεως 2,000 τρεμμάτων δάσους βόσκει 33 βόες, 11 μοσχάρια, 4 ἵππους, 16 πρόβατα καὶ 2 χοῖροι. Ἐὰν λοιπὸν ὑπολογίσωμεν τὴν ἀξίαν τῆς βοσκῆς τοῦ δάσους ἐκ τῆς τροφῆς μόνον,

ούτως εύρισκομεν ότι η τροφή των ανωτέρω ζώων, δηλ. 33 βοών, 11 μοσχάρων, 1 ίππου, 16 προβάτων και 2 χοίρων, τὸ ὅλον 63 κεφαλῶν, εἶναι ἀξίας 1890 δραχμῶν· ἐπομένως ἡ ἔκτασις 2,000 στρεμμάτων δάσους ἀποφέρει πρόσδοτον ἐκ τῆς βοσκῆς 1890 δρ., ἥτοι 1 δρ. σχεδὸν κατὰ στρέμμα. Οὐχ ἥττον πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι οἱ ἀνωτέρω ὑπολογισμοὶ ἰσχύουσιν διὰ μέρος, ἐνθα ἡ διατήρησις τῶν ζώων λίαν δαπανηρὰ καὶ ἡ τιμὴ τοῦ κρέατος μεγάλη.

Ἡ ἐκ τῆς βοσκῆς πρόσδοτος ἐστὶ μεγαλειτέρα, φυσικῶς τῷ λόγῳ, εἶναι ὅταν καὶ ὁ καρπὸς τῶν δένδρων χρησιμεύῃ πρὸς τροφήν τῶν ζώων. Ὡς π. χ. ὁ καρπὸς τῆς δρυὸς, ἡ βάλανος, εἶναι σημαντικώτατος διὰ τὴν θρέψιν τῶν χοίρων.

Ἐπὶ ἐκτάσεως 12,850 στρεμμάτων δάσους ἐν Οὐγγαρίᾳ ἐτρέφοντο 30-40,000 χοίρων· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ θρέψις τῶν χοίρων εἶναι σημαντικώτερα καὶ τῆς ἐκ τῆς ξυλείας προσόδου. Ἐπίσης ἐξαίρετος τροφή πρὸς θρέψιν τῶν χοίρων εἶναι τὸ ἄγριον κάστανον καὶ ὁ καρπὸς τῆς φηγού. Ἀλλὰ καὶ οἱ παρ' ἡμῶν ἰδιοκτητῆται δρυῖνων δασῶν γνωρίζουσι καλίστα τὴν ἐκ τῆς βοσκῆς τῶν χοίρων πρόσδοτον.

Πλὴν οὐχὶ μόνον τροφήν παρέχει τὸ δάσος εἰς τὰ ποίμνια, ἀλλὰ καὶ προφυλάττει τοὺς περιπλανωμένους ποιμένους μετὰ τῶν ποιμνίων αὐτῶν ἀπὸ τοῦ φύχους καὶ τῆς βροχῆς τοῦ χειμῶνος ὡς καὶ ἀπὸ τοῦ καύσους τοῦ θέρους· μάλιστα παρ' ἡμῶν, ἐνθα, ἔνεκα τοῦ μικροῦ διαστήματος τοῦ χειμῶνος, τὰ ποίμνια σταύλονται στερεοῦνται. Ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἐν τοῖς σταύλοις ἐνδιαστώμενα ζῶα ἔχουσιν ὠφέλειαν ἐκ τῶν δασῶν, τὴν στρωμνὴν αὐτῶν ἐκ τοῦ πίπτοντος φυλλώματος τοῦ δένδρου ποριζόμενα. Τῆς πεύκης μάλιστα τὰ φύλλα προτιμῶνται καὶ τοῦ ἀχύρου διὰ τὴν στρωμνὴν τῶν ζώων. Τοῦτο εἶναι μεγάλης σημασίας διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἐνθα ὁ κατακερματισμὸς τῆς ἰδιοκτησίας μέγας· διότι ἐνταῦθα ζητῶν τις νὰ ἐξαγάγῃ ἐκ τῆς ἰδιοκτησίας αὐτοῦ, φυσικῶς τῷ λόγῳ, ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλειτέραν πρόσδοτον, καταβάλλει πολλὴν ἐργασίαν καὶ πολλὰ κεφάλαια, φυτεύων αὐτὴν δι' ἀμπέλων, ἐλαιῶν κ.λ.π. Ἀλλὰ τοιοῦτοτρόπως στερεῖται τις τῶν ἀναγκαίων ἀχύρων πρὸς στρωμνὴν τῶν ζώων αὐτοῦ, ἅτινα εὐκόλως δύναται νὰ ἀντικαταστήσῃ διὰ τῶν πίπτοντων τῶν φύλλων τῶν δένδρων. Τοῦτο πράττει ὁ μικρὸς γεωργὸς τῶν μερῶν τοῦ κάτω Ῥήνου, τοῦ ὁποῦ ἡ ἰδιοκτησία οὕσα τριῶν στρεμμάτων συνήθως ἐπασχολεῖται ὑπὸ φυτειῶν, ὡς λ.χ. τοῦ ἐρυθροδάνου, τῆς βρυωνίας, τοῦ καπνοῦ κ.λ.π.

1. Ἀλλὰ καὶ καρποὺς πρὸς τροφήν τῶν ἀνθρώπων παρέχει τὸ δάσος, ὡς τὴν πιτυίδα, τὸ κάστανον κ.λ.π. Πολλὰ δάση καστανεῶν μάλιστα ἐγκεντρίζονται καὶ ἀποφέρουσι, φυσικῶς τῷ λόγῳ, λίαν σημαντικὴν πρόσδοτον.

Κατὰ τινὰ ὑπολογισμὸν ἀπὸ 2½ στρεμμάτων δάσους φηγῶν (ἐπὶ καλοῦ ἐδάφους) ἐὰν μὲν τὰ δένδρα ἦναι ἡλικίας 80 ἐτῶν, παράγονται 784 δκ., ἐὰν δὲ 100 ἐτῶν, 773 δκ., καὶ 120 ἐτῶν, 703 δκ. φύλλων ξηρῶν. Ἐπίσης ἕτερος διάσημος γεωργὸς συνῆξεν ἀπὸ 2½ στρεμμάτων δάσους πεύκων 50-60 ἐτῶν 10,924 δκ. φύλλων.

Τὸ δάσος πλὴν τῆς ξυλείας παρέχει καὶ ἄλλα ἀκατέργαστα ὕλικά εἰς τὴν βιομηχανίαν· οὕτω π. χ. ἐκ τῶν καρπῶν τῆς φηγού κατασκευάζεται ἐλαιον. Ἐν τῇ μεσημβρινῇ Γερμανίᾳ καὶ Οὐγγαρίᾳ γίνεται ἱκανὴ χρῆσις αὐτοῦ τοῦ ἐλαίου εἰς τὴν τροφήν. Τὸ ἐλαιον ὅμως τοῦτο δὲν ἰδιάζει πρὸς φωτισμὸν, διότι ταχέως καίεται. Ἀπὸ 39 δκ. καρπῶν φηγῶν ἄνευ φλοιῶν παράγονται δι' ἀπλῆς 4 1/2 δκ., διὰ δὲ θερμῆς πιέσεως 1 1/2-2 1/2 δκ. ἀκαθαρίστου ἐλαίου. Ἐπίσης καρποὶ ἀγρίων ὀπωροφόρων δένδρων χρησιμεύουσιν οὐχὶ μόνον πρὸς θρέψιν ζώων ἀλλὰ καὶ πρὸς παραγωγὴν ὀξέως. Ὑπάρχουσι χωρία εἰς τὸ Harz τῆς Πρωσίας, τὰ ὁποῖα ἔχουσιν ἐτήσιον εἰσόδημα πλέον τῶν 8,500 δραχμῶν ἐκ τῶν ἀγρίων λεπτοκαρύων. Κτῆμά τι ἐν Γερμανίᾳ ἀπὸ 82 ἀγρίας ἀπιδέας ἀποφέρει ἐτήσιον εἰσόδημα (δι' ἐνοικιάσεως!) 252 δραχμῶν, ὁ δὲ καρπὸς χρησιμεύει πρὸς παραγωγὴν ὀξέως.

Ἀξίον μνείας πρὸς τούτοις εἶναι τὸ εἰσόδημα ἐκ τῶν φλοιῶν τῶν δένδρων. Ὁ φλοιὸς τῆς δρυὸς λ. χ. εἶναι μεγάλης σημασίας διὰ τὴν βυρσοδεψικὴν βιομηχανίαν, ὡς ἐπίσης ἡ βάλανος καὶ τὸ κικίδι. Ἡ Ἑλλάς εὐτυχῶς πλουτεῖ βυρσοδεψικῶν ὕλῶν· οὐχ ἥττον ἐπειδὴ ἡ βυρσοδεψικὴ βιομηχανία, ἂν καὶ μία ἀπὸ τὰς μάλλον εὐδοκιμησάσας παρ' ἡμῶν, ἐστὶ ἐν τοῖς σπαργάνοις καίται, δὲν καταβάλλεται εἰσέτι ἡ δέουσα καλλιέργεια τῶν δασῶν πρὸς ἀπόκτησιν τῶν βυρσοδεψικῶν ὕλῶν. Ἐν Γερμανίᾳ αἱ κατὰ καιροὺς κυβερνήσεις ἠννόησαν τὴν ἀνάγκην τῶν βυρσοδεψικῶν ὕλῶν καὶ ἐνεθάρρυνον τὴν ἐμφύτευσιν δρυῖνων δασῶν πρὸς προσπορισμὸν τοῦ φλοιοῦ. Ἡ φήμη τοῦ δέρματος τῆς Πρωσίας καὶ ἰδίως τοῦ Ῥήνου βασιίζεται σχεδὸν μόνον ἐπὶ τῆς καλλιτέρας βυρσοδεψικῆς ὕλης. Πλὴν τῶν βυρσοδεψικῶν ὕλῶν προσποριζόμεθα ἐκ τῶν δασῶν καὶ ἄλλα προϊόντα διὰ τὴν βιομηχανίαν, ὡς λ.χ. τὴν ῤητίνην ἥτις χρησιμεύει πρὸς παραγωγὴν διαφόρων βιομηχανικῶν προϊόντων, ὡς π. χ. τῆς τερεβινθίνης, τοῦ ἐλαίου τῆς τερεβινθίνης, τῆς πίσσης, τοῦ πισσασφάλτου κ.λ.π. Ἐνταῦθα κρίνομεν εὐλογον νὰ προσθέσωμεν ὅτι αἱ ἀνωτέρω προσωφέλειαι τοῦ δάσους πρέπει νὰ προσπορίζονται μετὰ τινος μέτρου, ἄλλως ἡ ὠφέλεια εἶναι μνηδαμινὴ συγκρινόμενη πρὸς τὴν βλάβην ἣν προξενεῖ τις εἰς τὸ δάσος. Οὕτω π. χ. τὸ πίπτον φύλλωμα χρησιμεύει ὡς λίπασμα εἰς τὸ δάσος, ἐπομέ-

νως δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ἀφαιρῇ τις ὅλον τὸ πεσὸν φύλλωμα, ἀλλ' ὥρισμένον μέρος αὐτοῦ.

Ἐπίσης δι' ἀπερισκέπτου ἐξαγωγῆς τῆς ῤητίνης οὐχὶ μόνον ἡ περαιτέρω ἀνάπτυξις τοῦ δένδρου ἀδύνατος καθίσταται, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπάρχον καταστρέφεται. Πολλὰ παρ' ἡμῶν λ. χ. τρυπᾷ τις τὴν πεύκην πρὸς ἐξαγωγὴν ῤητίνης λίαν ἐνωρὶς, ἐνῶ τοῦτο γινόμενον ὅταν τὸ δένδρον εἰς τὴν τελείαν αὐτοῦ ἀνάπτυξιν ἔφθασεν, ἥττον ἐπιζήμιον αὐτῷ καθίσταται. Ἐν Γασκωνίᾳ π. χ. θεωρεῖται ὅτι ἡ πεύκη εἶναι κατὰλληλος πρὸς ἐξαγωγὴν ῤητίνης, ὅταν ἡ περίμετρος εἰς ἑνὸς μέτρου καὶ τεσσαράκοντα ἑκατοστῶν ὕψος ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἦναι 90 ἑκατοστῶν μέχρι ἑνὸς μέτρου· τότε εἶναι καὶ τὸ δένδρον συνήθως 20-25 ἐτῶν ἡλικίας. Ἐν Σολωνίᾳ, ἐνθα ὀλιγώτερον ἀναπτύσσεται ἡ πεύκη, ἄρχονται τῆς ἐξαγωγῆς τῆς ῤητίνης ὅταν ἡ περίμετρος τῆς πεύκης εἰς τὸ ἄνω ῤηθὲν ὕψος ἦναι 80 ἑκατοστῶν. Ἐπίσης ἀνάγκη ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ ἡσυχάζῃ τὸ δένδρον· οὕτω π. χ. ἀνὰ ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ ἔτη. Ὡσαύτως ἡ ἐξαγωγή τῆς ῤητίνης δύναται νὰ γίνηται τεχνικώτερον, ὥστε τὸ δένδρον νὰ ὑποφέρῃ πολὺ ὀλιγώτερον καὶ ἀλλοχοῦ μὲν, ὡς ἐν Γαλλίᾳ, οἱ ῤητινοσυλλέκται εἶναι ἐφοδιασμένοι διὰ τεσσάρων πρὸς τοῦτο ἐργαλείων, ἑπίσης διὰ καλαθίων πρὸς σὺναξιν τῆς ῤητίνης καὶ ἐλαφρῆς κινήτης κλίμακος. ἐν ᾧ παρ' ἡμῶν δύο μόνον ἐργαλεῖα ἔχει ὁ ῤητινοσυλλέκτης, τὴν σκεπάρνην καὶ τὴν ἀξίνην· τὰ καλὰ ἀναπληροῦσιν αἱ εἰς τὸ στέλεχος τοῦ δένδρου κατασκευαζόμεναι μεγάλαι ὀπαὶ (!)· πελεκῶνται δὲ τὰ δένδρα κατὰ τρόπον θανατηφόρον, ἰδίως ἐν Εὐβοίᾳ.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκ τῆς βοσκῆς τῶν δασῶν πρόσδοτος ἀποβαίνει μνηδαμινὴ, ὅταν τὰ ποίμνια ἀδιακρίτως εἰς τὰ δάση θόσκωσι. Κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν παρ' ἡμῶν σύστημα τῆς δασοκομίας δὲν δύναται νὰ προφυλαχθῶσι τὰ ἀρτιφυῆ δάση ἐκ τῆς καταστροφῆς τῶν νεομένων ζώων, ἐκτὸς ἐὰν ἀπαγορεύσωμεν παντελῶς τὴν εἰς τὰ δάση βοσκὴν, διότι κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν σύστημα καθ' ἅπαν τὸ δάσος βλαστάνουσι δένδρα. Τοῦτο ὅμως ἀσύμφορον, καθόσον αἱ καλλιεργούμεναι γαῖαι καὶ αἱ φυσικαὶ νομαὶ δὲν ἐξαρκούσι πρὸς διατροφήν τῶν ζώων, καὶ καθόσον τὰ δάση χρησιμεύουσιν ὡς καταφύγιον εἰς τὰ ζῶα κατὰ τὸ δριμύ φύχου τοῦ χειμῶνος καὶ τὸν ὑπερβολικὸν καύσωνα τοῦ θέρους. Ἡ καταστροφὴ τῶν ἀρτιφυῶν δασῶν εἶναι πολλὴ μεγαλειτέρα ἢ ἡ καταστροφὴ ἱσῆς ἐκτάσεως σπαρτῶν, διότι ἐνταῦθα μὲν μόνον ἑνὸς ἔτους, ἐν ᾧ ἐκεῖ πολλῶν ἐτῶν καρποὶ καταστρέφονται. Ὡς πρὸς προφυλάττωνται τὰ ἀρτι-

1. Παράδειγμα M. A. Boitel, Mise en valeur des terres pauvres par le pin maritime.

2. Pelle du resinier, barrasquite du resinier, pousse du resinier, habchot du resinier.

3. Παράδειγμα Sinclair Grundgesetze, 63.

φυῆ δάση ἀπὸ τὰ ζῶα, ἀνάγκη νὰ εἰσαχθῇ τὸ σύστημα, κατὰ τὸ ὁποῖον τὸ δάσος εἶναι διηρημένον εἰς τεμάχια καὶ καθ' ἕκαστον ἔτος ὑλοτομεῖται ἐν τούτων· οὕτως ὥστε ἕως οὗ ἔλθῃ πάλιν ἡ σειρὰ αὐτοῦ νὰ ἔχῃ ἀναπτυχθῇ. Ὁ ἀριθμὸς ἐπομένως τῶν τεμαχίων ὀρίζεται ἐκ τῆς ταχείας ἢ βραδείας ἀναπτύξεως τοῦ δένδρου καὶ ἐκ τῆς ἡλικίας αὐτοῦ καθ' ἣν λαμβάνει χώραν ἡ ὑλοτομία, δι' ἣ καὶ διακρίνομεν τὰ ἐξῆς τρία συστήματα ὑλοτομίας·

α') Τὸ σύστημα καθ' ὃ τὰ ὑλοτομούμενα δένδρα ἔχουσι φθάσει τὴν τελείαν αὐτῶν ἀνάπτυξιν. (Futaie Hochwald.)

β') Τὸ σύστημα καθ' ὃ τὰ ὑλοτομούμενα δένδρα δὲν ἔχουσι φθάσει τὴν τελείαν αὐτῶν ἀνάπτυξιν. (Taillis simple Niederwald.)

γ') Τὸ σύστημα καθ' ὃ ὑλοτομεῖται μὲν ὡς καὶ κατὰ τὸ τελευταῖον πρὶν τὰ δένδρα φθάσωσι τὴν τελείαν αὐτῶν ἀνάπτυξιν, ἀλλ' ἀφίνει καὶ τινὰ νὰ ἀναπτυχθῶσι τελείως. (Taillis sous futaie. Mittelwald.)

Τὰ συστήματα ταῦτα τῆς ὑλοτομίας δὲν ἐφαρμόζονται ἐπὶ τοῦ παρ' ἡμῶν ἐπικρατοῦντος συστήματος τῆς δασοκομίας, κατὰ τὸ ὁποῖον τὸ δάσος δὲν εἶναι διηρημένον εἰς τεμάχια, ἀλλὰ θεωρεῖται ὅλον ὡς ἓν, καὶ ὑλοτομεῖται καθ' ὅλον ἐπομένως τὸ δάσος ἀδιακρίτως. Κατὰ τὰ ἀνωτέρω τρία συστήματα ὑλοτομίας δύναται νὰ ἐμποδισθῇ ἡ εἰς τὰ ἀρτιφυῆ δάση βοσκὴ, καθόσον ἀρτιφυῆ δάση θέλουσιν εἶσθαι μόνον εἰς τὰ τελευταῖον ὑλοτομηθέντα τεμάχια. Ἀπαιτεῖ μὲν ἐν γένει μεγαλειτέραν ἐπιμέλειαν τοῦτο τὸ σύστημα τοῦ νῦν παρ' ἡμῶν ἐπικρατοῦντος, ἀλλ' εἶναι πλὴν τῶν ἀνωτέρω καὶ ἄλλων καλῶν αἰτίων· οὕτω π.χ. προφυλάττονται τὰ ἀρτιφυῆ δάση ἀπὸ τῆς ὑλοτομίας, διότι οὔτε ὑλοτομία οὔτε βλάστησις λαμβάνει χώραν καθ' ἅπαν τὸ δάσος ὡς κατὰ τὸ νῦν παρ' ἡμῶν ἐπικρατοῦν σύστημα, ὅπερ λίαν ἐπιζήμιον, καθόσον τὸ ἔκκοπεν δένδρον καταπίπτον θραύει τὰ περίξ δένδρα· ἐπίσης ταῦτα βλάπτονται διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἀπὸ τοῦ ἐργάτου κατὰ τὴν μεταφορὰν τῆς ἐκκοπείσης ξυλείας.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐπιβλεψὶς τῶν ὑλοτόμων τὴν σήμερον ἀποβαίνει δυσχολώτατη, καθόσον ἡ ὑλοτομία λαμβάνει χώραν καθ' ὅλον τὸ δάσος.

Καὶ ὅμως πρακτικῶς ἐξεταζόμενου τοῦ πράγματος, ὁφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὑπάρχουσι περιστάσεις, κατὰ τὰς ὁποίας τὸ παρ' ἡμῶν ἐπικρατοῦν δασοκομικὸν σύστημα προτιμητέον· ὡς π.χ. ὅταν τὰ δάση προφυλάττωσιν ἡμᾶς καὶ τὰς γαῖας ἀπὸ τῶν ἀνέμων· διότι ἐὰν ἐνταῦθα ὑλοτομούμεν παντελῶς κατ' ἔτος ἐν μέρῳ, τότε ὅλομεν προσβάλλεσθαι ἐκείθεν ὑπὸ τῶν ἀνέμων· προτιμώτερον λοιπὸν ἐν τοιαύταις περιστάσεσιν ἡ ὑλοτομία νὰ λαμβάνῃ χώραν ἀ-

διακρίτως εἰς τὸ δάσος, καὶ οὐδὲν μέρος νὰ ἀπο-
δασοῦται ἐξ ὁλοκλήρου.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἔπεται ὅτι πᾶσαι αἱ προ-
σωφελεῖαι τοῦ δάσους πρέπει νὰ ἐκπορίζωνται
μετὰ τινος μέτρου.

Περαινόντες τὰς προσωφελείας τοῦ δάσους ὁ-
φείλομεν νὰ μνημονεύσωμεν ὅτι τὸ δάσος ἔχει
καὶ ἕτερον προσόν, νὰ συντηρῇ δηλ. τὸ κυνήγιον,
παρέχον εἰς αὐτὸ ἀσφαλῆ κατοικίαν ἀπὸ τῆς ἐ-
πιβουλῆς τοῦ ἐχθροῦ. Διὰ τοῦτο βλέπομεν ὅτι
καταστρεφόμενον τοῦ δάσους καὶ τὸ κυνήγιον
ἐξαφανίζεται. Ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι καὶ τὴν σή-
μερον ἐνθυμούμενοι ἄλλοτε τὸ θόρειον μέρος τῆς
Εὐβοίας γέμον ἐλάφων καὶ ἀγριοχοίρων, οἱ ὁ-
ποῖοι καταστρεφόμενων τῶν δασῶν ἐξηφανίσθη-
σαν καὶ σήμερον εἶναι σπανιώτατοι.¹ Ἀληθῶς
μετ' αὐτῶν ἐξηφανίσθησαν καὶ τινὰ ἄγρια ζῶα,
ὡς ὁ λύκος· τοῦτο ἴσως εἶναι τὸ μόνον καλὸν, τὸ
ὁποῖον ἔχομεν ἐκ τῆς καταστροφῆς τῶν (ἐπὶ ἐ-
δάφους πρὸς οὐδεμίαν ἄλλην καλλιέργειαν ἰδιό-
ζοντος) παρ' ἡμῖν δασῶν.

Ἄλλ' οὐχὶ μόνον τὰ ζῶα γνωρίζει νὰ ἐλκύσῃ
τὸ δάσος, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον, συμβάλ-
λον εἰς τὸν καλλωπισμὸν τοῦ τόπου. Εἶναι ἀλη-
θῶς ὁ παράδεισος, ὁ κήπος τῆς Ἑδέμ. Τὸ δέν-
δρον φαίνεται μετέχον τῆς λύπης καὶ χαρᾶς ἡ-
μῶν.

... Tenerisque mees incidere amores
Arboribus Crescent illae; Crescunt amores!
(Virg.)

Εἰς ταῦτα τὰ θέλητρα τῶν δασῶν καὶ μὴ
νον δύναται τις νὰ ἀποδώσῃ ὅτι διάφοροι ξένοι
ἠγόρασαν κτήματα παρ' ἡμῖν σχεδὸν μόνον εἰς
μέρη δασώδη, ὡς ἐν τῷ ἀρτικῷ λ.χ. μέρει τῆς
Εὐβοίας. Ὁ δὲ ἀριθμὸς τούτων ἤθελεν εἶναι
πολὺ μεγαλειότερος ἐὰν ἡ παρ' ἡμῖν συγκοινωνία
ἦτο καλλιτέρα.

Τοσαύτην ἐντύπωσιν προξενοῦσι τὰ δάση εἰς
τὸν ἄνθρωπον, ὥστε κατὰ τοὺς παλαιούς χρόνους
καὶ ἡ καταγωγή τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐκ τῶν
δένδρων ἐδοξάζετο καὶ θρησκευτικῶς ταῦτα ἐλα-
τρεύοντο· οὕτω π.χ. οἱ Τρῶες, οἱ Ἡεῖοι καὶ οἱ
Δωριεῖς κατήγοντο ἀπὸ τῆς δρυός· ἐπίσης οἱ
Σκανδιναβοὶ ἐκ τῆς μελίας καὶ τῆς κλήθρας.
Ἀπασαί σχεδὸν αἱ θεότητες παρὰ τοῖς ἀρχαίοις
εἶχον καὶ τὸ ἱερὸν ἄλσος αὐτῶν· οὕτω π.χ.
ὁ Ἀσκληπιὸς ἐν Ἐπιδάμῳ, ὁ Ποσειδῶν ἐν Ὀγ-
χίστῳ, ὁ Ζεὺς ἐπὶ τῆς Ἰδης, ἡ Ἀφροδίτη ἐν
Πάφῳ κ.λ.π. Ἀπαντες σχεδὸν οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ
ἀπένεμον θρησκευτικὴν λατρείαν εἰς τι δένδρον·
οὕτω παρὰ τοῖς Γάλλοις ἦσαν ἱερὰ τὰ δρύϊνα
δάση, παρὰ τοῖς Γερμανοῖς ἦτο ἡ δρυς ἱερὰ εἰς
τὸν θεὸν Βόδαν, παρὰ τοῖς Πέρσαις ἡ κυπάρισ-
σος, παρὰ τοῖς Σλάβοις ἡ φιλυρέα ἦτο ἱερὰ εἰς
τὴν Κρασοπάναν, τὴν θεὰν τοῦ Ἑρωτος, παρὰ
τοῖς Ἀραβῶν ὁ φοῖνιξ κ.λ.π.

1. Περὶ τοῦ εἰς τὰς Κυκλάδας κυνήγιου πραγματεύεται ὁ Erhard
(Faunader Cykladen).

Καὶ παρ' ἡμῖν ἔτι τὴν σήμερον τὰ περίξ ἐκ-
κλησίας ἢ παρεκκλησίαι δένδρα θεωροῦνται ἱερὰ.

A. Γ. ΤΟΜΠΑΖΗΣ.

ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Ἡ ἐγκαθίδρυσις τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ μετὰ
τὴν ἀναγνώρισιν αὐτοῦ ὡς θρησκείας τοῦ ῥωμαῖ-
κοῦ κράτους, δὲν ἐπετεύχθη εὐχερῶς οὐδ' ἄνευ
ἀγώνων καὶ παραχωρήσεων. Πᾶσα νέα θρη-
σκεία δὲν δύναται νὰ καταλάβῃ τὴν θέσιν τῆς
προηγούμενης ἀποτόμως, προσκρούουσα δὲ ἐπὶ
τῶν ἐρειπίων ἐκείνης, πολλάκις κλονίζεται ἐπι-
κινδύνως καὶ καταρρέει προτοῦ ῥιζωθῆ. Ἐπὶ
αὐτοῦ τοῦ πέμπτου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος ἡ
τύχη τοῦ Χριστιανισμοῦ ἦν ἀμφίβολος· ἔτι· ἔδει
οὐ μόνον νὰ παλαίσῃ κατὰ τοῦ κατακλύσαντος
τότε τὰ πνεύματα φιλοσοφικοῦ μυστικισμοῦ τῶν
Γνωστικῶν καὶ τῶν Νεοπλατωνικῶν, καὶ νὰ κα-
ταπνίξῃ τὰ σπέρματα τῶν παμπληθῶν δογμα-
τικῶν αἱρέσεων, αἵτινες ἐνωρὶς ἀναφύεσθαι διή-
ρουν ἐσωτερικῶς καὶ ἐξησθένουν αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ
νὰ καταστρέψῃ πᾶν λείψανον τῆς ἀρχαίας πο-
λυθείας, εἰς ἣν μετ' ἐπιμονῆς ἐνέμενον ὁ λαὸς, καὶ
πρὸ πάντων οἱ ἀγρόται. Διότι εἰς αὐτοὺς ἐφαίνετο
ἀκατάληπτόν τι καὶ κενότροπον ἢ νέα θρησκεία,
ἀντικαθιστῶσα δι' ἀγνώστου κόσμου μεταφυσι-
κῶν ἰδεῶν καὶ ἀφηρημένων τύπων τὴν προσωπο-
ποίησιν τῆς φύσεως, ἐφ' ἧς ἐβασίλευτο ἡ πολὺπλο-
κος καὶ πλουσία μυθολογία αὐτῶν, καὶ τὴν πομπή
καὶ εὐθυμὸν ἐξωτερικὴν αὐτῶν λατρείαν. Αἱ σύνοδοι καὶ οἱ χριστιανοὶ ἱεράρχαι, κατιδόντες
τὸ ἀνέφικτον τῆς καθαρᾶς καὶ ἀμιγροῦς εἰσαγω-
γῆς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ἠνέχθησαν τὴν
διατήρησιν τῶν ἐκ τῆς πολυθείας ἐκπηγάζουσων
παραδόσεων καὶ προλήψεων, φροντίσαντες μόνον
νὰ περιβάλλωσιν αὐτὰς διὰ χριστιανικοῦ καλύμ-
ματος. Μετὰ τὴν ἐδραίωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἡ
ἐκκλησία ἐδοκίμασε καὶ πάλιν νὰ ἀποσκορακίσῃ
ὡς ἐκφύλλους καὶ ἀσβεῖς αὐτὰς, ἀλλ' αἱ προσπά-
θειαι τῆς ἀπέβησαν τὸ πλεῖστον ἄγονοι, δι' ὅσας
πρὸ πάντων ἐκ τε τῆς πολυχρονίου διατηρήσεως
τῶν καὶ ἐκ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ λαοῦ κατέστησαν
συμφυεῖς αὐτῶν. Οὕτω δὲ περιεσώθησαν μέχρις
ἡμῶν πλεῖστοι μῦθοι καὶ ἔθιμα τῆς ἀρχαίας
θρησκείας, τὰ μὲν μικρὸν παρηλλαγμένα καὶ εὐ-
χερῶς διαγινωσκόμενα, τὰ δὲ ἀμυδρὰ μόνον
ὑποκρύπτοντα ἔχνη τῆς παλαιᾶς αὐτῶν κατα-
γωγῆς.

Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἀρκούντως περίεργος
εἶναι ἡ ἐξέτασις τῶν συναξαρίων, ἐν οἷς ἐναπο-
ταμιεύθησαν πολλὰ μυθολογικὰ παραδόσεις,
ἐπὶ τὸ χριστιανικώτερον μεταπλασθεῖσαι. Ὁ
δικαικρομένος Γάλλος ἀκαδημαϊκὸς Ἀλφρέδος
Μωρὺ ἐν ἰδίῳ σπουδαιοτάτῳ *Δοκίμῳ περὶ τῶν*
μεσαιωνικῶν συναξαρίων κατέδειξε ὅποια ἐκ τῆς

τοιαύτης μελέτης ὠφελήματα δύνανται νὰ πορι-
σθῶσιν ἢ συγκριτικὴ μυθολογία, ἢ ἀρχαιολογία
καὶ αὐτὴ ἔτι ἡ θεολογία. Ἐκτὸς ὅμως τῶν συ-
ναξαρίων, ὧν τὰ πλεῖστα ἔχουσιν ἀνακαθαρθῇ
ὑπὸ πατέρων τῆς ἐκκλησίας, ὑπάρχουσιν εὐσε-
βεῖς τοπικαὶ πρὸ πάντων παραδόσεις περὶ τοῦ
θίου ἀγίου μὴ ἀποτεθησαυρισμένοι ἐν τοῖς συ-
ναξαρίοις ἐν αἷς διασώζονται, μικρὰν ὑποστάν-
τες μεταβολὴν πολλοὶ ἀρχαῖοι μῦθοι. Μίαν τῶν
παραδόσεων τούτων γνωστοτάτην καὶ λίαν δια-
δομένην, ἀναφερομένην δ' εἰς τὸν ἅγιον Γεώρ-
γιον, προτιθέμεθα νὰ ἐξετάσωμεν σήμερον.

Ἐν τῷ ἀγίῳ Γεωργίῳ ἀποτυπῶνται τὸ ἰδα-
νικὸν τοῦ ἀρχαίου ἥρωος, καὶ ἐν τῷ θίῳ καὶ
τοῖς ἔθλοις αὐτοῦ ἀνευρίσκομεν τὰ χαρακτη-
ριστικὰ πολλῶν ἡμιθέων τῆς Ἑλληνικῆς μυθο-
λογίας. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ
καθιερῶντες τὰ τεμένη τῆς ἀρχαίας λατρείας
εἰς ἀγίους τῆς χριστιανικῆς, ὁμοιάζοντας εἴτε
κατὰ τὸ ὄνομα εἴτε κατὰ τὰς ιδιότητας, μετέ-
τρεπαν τὰ ἱερὰ τοῦ Θεσῆως εἰς ἐκκλησίας τοῦ
ἀγίου Γεωργίου, ἐπ' ὀνόματι δ' αὐτοῦ ἐτιμᾶτο
τὸ ἐνταῦθα Θεσεῖον, ἐν ὅσῳ ἀκόμη ἦτο ἐκκλησία,
ὡς ἐπ' ὀνόματι τῆς Παναγίας ὁ τῇ Παρθένῳ Ἀθηνᾶ
ἀφιερωμένος Παρθενών. Στρατιώτης τοῦ αὐτοκρά-
τορος Διοκλητιανοῦ καὶ ἐπ' αὐτοῦ μαρτυρήσας
ὑπὲρ τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ὁ ἅγιος Γεώργιος
ἐπωνομάσθη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τροπαιοθόρος
μεγαλομάρτυς, ἡ δὲ μνήμη του, τὴν 23 Ἀπρι-
λίου τελουμένη, πανηγυρίζεται ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων,
τῶν Βλάχων καὶ τῶν σλαβικῶν ἐθνῶν. Τὰ περὶ
αὐτοῦ συναξάρια ἐνωρὶς ἀναμιχθέντα μετὰ ἀρχαί-
ους μύθους, συνετέλεσαν ὅπως συνδυασθῇ πρὸς
ἀρχαίους ἥρωας καὶ τιμᾶται ὑπὲρ πάντα ἕτερον
ἅγιον τοῦ χριστιανικοῦ ἑορτολογίου, «Δὲν ὑπάρχει
χωρίον, λέγει ὁ Ἀγγλος Ricaut, κατὰ τὸν δέκατον
ἑβδόμον αἰῶνα ἐπισκεφθεὶς τὴν Ἑλλάδα, μὴ ἔχον
ἐκκλησίαν πρὸς τιμὴν τοῦ ἀγίου Γεωργίου»· χωρία
δὲ ἄλλα ὁλόκληρα εἰσὶν ἀφιερωμένα αὐτῷ καὶ
τούτου ὁμώνυμα. Ἐν γένει ὁ ἅγιος Γεώργιος θεω-
ρεῖται προστάτης τῶν γεωργῶν καὶ τῶν ποιμέ-
νων, οἵτινες κατ' ἐξοχὴν πανηγυρίζουσι τὴν ἑορτὴν
αὐτοῦ, καὶ ταύτην ἔχουσιν ὀρίσει ὡς ἡμέραν τῆς
μεταβάσεως τῶν εἰς τὰς θερινὰς αὐτῶν νομάς·
πρὸς δὲ καὶ οἱ ἀλιεῖς ἐπιβιβαζόμενοι ἐπὶ τῶν
πλοιαρίων τῶν ἐπικαλοῦνται πολλάκις τὴν βοή-
θειαν αὐτοῦ, πρὸς ὃν ὅμως ἂν ἡ ἀλιεὶς ἀτυχὴς
ἀποβῇ μυρίας ἐπιδαψιλεύουσιν ὕδρεις, ἐν αἷς καὶ
τὸ ἐπιθετὸν *παξιμαδοκλέφτης*. Ἰδιόζουσιν τιμὴν
ἀπολαμβάνει προσέτι ὁ ἅγιος Γεώργιος καὶ παρὰ
τοῖς Ἀρμενίοις· ἐν Προύσση μάλιστα οἱ ἐκεῖ
Ἀρμένιοι διηγοῦντο ἄλλοτε, κατὰ τὴν μαρτυ-
ρίαν τοῦ περιηγητοῦ Paul Lucas (1714), ὅτι
ἐκάστην παρασκευὴν τοῦ μνηὸς Μαΐου, ἤρχετο
εἰς τὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀγίου Γεωργίου τιμωμέ-
νην ἀρμενικὴν ἐκκλησίαν εἰς ἱππεύς, ὁ ἅγιος
Γεώργιος, καὶ ἐκτύπα πολλάκις διὰ τοῦ δόρατός

του ἐν κοίλωμα εἰς τὸ βάθος τῆς ἐκκλησίας.

Τὸ ὁμοίωμα τοῦ ἀγίου Γεωργίου πολλάκις
ἐκόσμησε τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν καὶ τὰ *φλάμ-
μουλα* τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων· εὐρίσκομεν
δ' αὐτὸ καὶ ἐν πολλοῖς βυζαντινοῖς νομίσμασι
καὶ ἐν παρασῆμοις εὐρωπαϊκῶν κρατῶν. Παρὰ
τοῖς καθολικοῖς δὲ χριστιανοῖς τὸ πρὸς τὸν ἅγιον
Γεώργιον σέβας ἐπεξετάθη μέχρι τεραστίου πολ-
λαπλασιασμοῦ αὐτοῦ· διότι, κατὰ τινὰ περίε-
ργον καταστατικὴν, τριάκοντα τοῦ ἀγίου σώματα
καὶ ἑνδεκα αὐτοῦ κεφαλαὶ διατηροῦνται εἰσέτι
εἰς διάφορα μοναστήρια τῆς Εὐρώπης. Ἀλλ' ἐκτὸς
τῶν χριστιανῶν καὶ οἱ Τοῦρκοι, κατ' ἐξοχὴν δὲ οἱ
πολεμικοὶ ἱππεῖς ἢ Σπαῖδες, τιμῶσι καὶ σέβονται
μεγάλως τὸν ἅγιον Γεώργιον, θεωροῦντες αὐτὸν
ὡς ἕνα τῶν ἀγίων τῶν πιστεύουσιν δὲ, ὅτι πλήρης
ζωῆς διατρέχει εἰσέτι ὡς οἱ πλάνητες τοῦ με-
σαιῶνος ἱππῶται τὴν γῆν, προστατεύων τὴν κα-
ταδυναστευομένην ἀθωότητα.

Ἡ παράδοσις, ἣν ἀνεφέραμεν, διετηρήθη ἐν
δημοτικῶς κυρίως ἔσμασιν, ἅτινα καίτοι ἡ
γλῶσσα, τὸ ὄφος καὶ ἡ στιχουργία αὐτῶν κα-
ταδεικνύουσι πολὺ μεταγενεστέρας ἐποχῆς, δυ-
νάμεθα νὰ θεωρήσωμεν συνταχθέντα ἐπὶ τῇ
βάσει μιᾶς ἀρχικῆς παραδόσεως, ἐκ τῶν πολλῶν
παραλλαγῶν καὶ τῆς μεγάλης αὐτῶν κατὰ δια-
φόρους τόπους διαδόσεως, μαρτυρίων ἀσφαλῶν
τῆς ἀρχαιότητος δημοτικοῦ τινος ἔσματος. Ἐχει
δ' ἡ παράδοσις ἐν περιλήψει ὡς ἀκολούθως·

Εἰς τινὰ μεγάλην χώραν ἐφάνη ἐν θηρίον, ἐμ-
φωλεῦσαν εἰς τὴν πηγὴν ἀφ' ἧς ὁλόκληρος πόλις
ὕδρευετο· δὲν ἐπέτρεπε δὲ εἰς τοὺς κατοίκους νὰ
ἀντλῶσιν ὕδωρ, ἂν δὲν τῷ παρήχον πρὸς τροφὴν
δύο ἀνθρώπους καθ' ἐκάστην. Μὴ δυνάμενοι οἱ
κάτοικοι νὰ πράξωσιν ἄλλως, ἐβρίψαν κλήρους
ὅπως ἡ τύχη ὀρίσῃ τὴν βορὰν τοῦ θηρίου· ὁ κλῆ-
ρος ἔλαχεν εἰς τὴν μονογενῆ θυγατέρα τοῦ βασι-
λέως, ἣν τινὰ συνάδεδεσαν παρὰ τὰς ἱεσείας τοῦ
πατρὸς τῆς μέχρι τῆς πηγῆς, ἔνθα προσέδεσαν
αὐτὴν δι' ἰσχυροτάτων ἀλύσεων. Ἐν τῷ δὲ ἡ
κόρη δακρυροῦσα ἀνέμενον τὸν τρομερὸν θάνα-
τον, ἐπεφάνη αἴφνης πρὸ αὐτῆς ὁ ἅγιος Γεώρ-
γιος, ἱππεύων ὄρατον φαῖον ἱππὸν καὶ φέ-
ρων σπάθην καὶ δόρυ· ἡ νεᾶνις τὸν παρακαλεῖ νὰ
φύγῃ, ὅπως μὴ γίνῃ καὶ αὐτὸς θύμα· ἀλλ' ὁ ἥρως
μένει, καὶ ὅταν τὸ θηρίον ἀνέθορεν ἐκ τῆς πη-
γῆς, χαῖρον ὅτι ἄφθονον εὕρισκε τροφὴν, ὁ ἅγιος
τὸ πληγώνει θανασίμως εἰς τὸ στόμα. Ἡ κόρη
τότε τὸν παρακαλεῖ νὰ εἴπῃ τὸ ὄνομα του, ὅπως
ὁ βασιλεὺς πατήρ τῆς πλουσιοπαρόχως τὸν ἀντα-
μείψῃ, ὁ δὲ ἅγιος φανεροῦται εἰς αὐτὴν καὶ τὴν
προτρέπει νὰ ἀνεγείρῃ μίαν ἐκκλησίαν, ἐν ἣ παρὰ
τὸν Χριστὸν καὶ τὴν Παναγίαν νὰ εἰκονίσῃ καὶ
«ἕνα καθάλλαρ, ἀρματωμένον μετὰ σπαθί καὶ με-
τὰ χρυσὸ κοντάρι.»

Τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο ἀναφέρεται ἀορίστως
ὅτι ἐγένετο εἰς μίαν μεγάλην χώραν, μόνον δ' ἐν

τινι κυπριακῷ ἔσχατι ὀνομάζεται ἡ Βηρυττός, ὡς ὁ τόπος ἐν ᾧ ὁ ἅγιος ἔκτεινε τὸν δράκοντα:

Καὶ τρεῖς ἡμέραις ἔκαμιν νὰ βέξουν ὅς τὸ Βεροῦτιν, ψομὶν, νερόν, ἐν ὁρίσκειται ἐδῶ ὅς τὴν χώραν τοῦτην. Ψομὶν, νερόν, ἔχει πολλὸν, ἀμὰ ὅς τὸ πλάτος, καὶ μέσα ἔκατοίκησεν ἕνας μέγας δράκος, καὶ ἐν ἀφίνει τὸ νερόν ὅς τὴν χώρα γὰρ νὰ πέσῃ κτλ.

Ἐδείκνυντο μάλιστα ἡμίσειαν ὥραν μακρὰν τῆς Βηρυττοῦ τὸ παλάτιον τοῦ Βασιλέως, τὸ σπήλαιον τοῦ δράκοντος καὶ τὸ μέρος ὅπου ἐξετίθεντο τὰ θύματα αὐτοῦ ἦτο δὲ καὶ ἐκκλησίαι τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐπὶ τοῦ τόπου ἐν ᾧ ἐγένετο ὁ φόνος τοῦ δράκοντος. Ταῦτα πάντα λεπτομερῶς περιγράφουσιν ὁ Γάλλος Thevenot, οὗ ἡ περιήγησις ἐξεδόθη τῷ 1665, ὁ Ἀγγλος Monconys, ἰδὼν τὴν Βηρυττὸν τῷ 1647 καὶ ὁ περὶ τῆς τότε καταστάσεως τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας γράφας Ἀγγλος ἐπίσης Ricaut.

Ὁ μῦθος οὗτος προφανῶς εἶναι ὅμοιος πρὸς τὸν ἀρχαῖον τοῦ Περσέως, ἐλευθερώσαντος τὴν πρὸς βορὰν τοῦ κήτους ἐκτεθειμένην Ἀνδρομέδαν καὶ πρὸς τὸν ἐκ τούτου ἴσως μεταπλασθέντα τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἡσιόνης ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους. Οἱ τοιοῦτοι μῦθοι κοινότατοι κατὰ τὴν ἀρχαίότητα καὶ πολλὰς παραλλαγὰς κατὰ τόπους ὑποστάντες, ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ διατηρηθῶσι μέχρις ἡμῶν, ἀφοῦ διετηρήθησαν τοσοῦτοι ἄλλοι, ὀλιγώτερον διαδεδομένοι καὶ τοπικὸν μᾶλλον χαρακτῆρα φέροντες. Ὁ τρόπος δὲ μὲ τὸν ὁποῖον οἱ βυζαντινοὶ συγγραφεῖς, ὁ Γεώργιος Κωδινός ἰδίως, περιγράφουσιν εἰκόνας τοῦ Περσέως καὶ τῆς Ἀνδρομέδης, καὶ τὴν ἱστορίαν αὐτῶν ἀφηγοῦνται, καταδεικνύει οὕτως εἰπεῖν τὴν ἄλυσιν τὴν συνέχουσιν τὸν ἐλληνικὸν τοῦ Περσέως καὶ τὸν χριστιανικὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου μῦθον.

Ἐν τούτοις ὁ μῦθος οὗτος, καίτοι τοσοῦτον γνωστὸς, δὲν ἀναφέρεται οὔτε ὑπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων συναξαριστῶν καὶ βιογράφων τοῦ ἁγίου, Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, Συμεῶνος τοῦ μεταφραστοῦ καὶ Γρηγορίου τοῦ Κυπρίου, οὔτε ὑπὸ τοῦ μεταγενεστέρου Δαμασκηνοῦ τοῦ Στουδίτου καὶ τῶν ἐν τοῖς *Μηναίοις* περιεχομένων βιογραφικῶν περὶ ἁγίων σημειώσεων· ἐξ οὗ κατὰ φαίνεται ὅτι ἡ ἀνατολικὴ Ἐκκλησία καὶ χριστιανικὴ μορφήν περιβλήθη δὲν παρεδέξατο τὸν ἀρχαῖον μῦθον. Τούναντίον ἡ δυτικὴ παρέλαβεν αὐτὸν μετενεχθέντα ἴσως ἐκ τῆς ἀνατολῆς ὑπὸ τῶν σταυροφόρων, ὡς τινες εἰκάζουσι, διότι τὸ πρῶτον συμπεριελήφθη ἐν τῇ *Χρυσῇ Βίβλῳ* τοῦ Βοραγίνου, συνταχθεῖσα κατὰ τὴν *ΙΔ'* ἑκατονταετηρίδα· πάντες ὅμως σχεδὸν οἱ καθολικοὶ συναξαρισταί, προερχόμενοι τῶν Βολλανδιστῶν καὶ τοῦ Βαρωνίου, παραδέχονται ὅτι ὑποκρύπτει συμβολικὴν ἔννοιαν, ἐξαιρουμένου δεισιδαίμονος τινος συγγραφῆς μονογραφίας περὶ τοῦ ἁγίου Γεωργίου πρὸ τινων ἐτῶν ἐν Παρισίοις ἐκδοθείσης, ὅστις διὰ γελοίων ἐπιχειρημάτων

προσπαθεῖ ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἔχεται ἱστορικῆς ἀληθείας.

Μυθολογήματα περὶ φόνων δράκόντων ὑπὸ ἁγίων ἀπαντῶνται παμπληθῆ ἐν τοῖς συναξαρίοις τῶν δυτικῶν, καὶ τούτων μακρὸν κατάλογον ἐδημοσίευσεν ὁ Μωρὺ ἐν τῷ προμνησθέντι συγγράμματί του. Εἰς δὲ τοὺς βίους τῶν ἁγίων τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ὀλίγα τοιαῦτα εὑρηγται ἐπεισόδια, συνδεόμενα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ τοπικὰς παραδόσεις· οὕτω π.χ. ἐν Ἡπείρῳ διηγοῦνται περὶ τοῦ ἁγίου Δονάτου, ἐν Ἐπιδαύρῳ περὶ τοῦ ἁγίου Ἰλαρίωνος, ἐν Ἀχαΐᾳ περὶ τοῦ θαυμασίου ὑπὸ τῆς ἁγίας εἰκόνης τῆς Θεοτόκου ἐν τῷ Μεγάλῳ Σπηλαίῳ φόνου τοῦ δράκοντος, περὶ τοῦ ἁγίου Ὑπατίου καὶ τινων ἄλλων.

Ἐκτὸς τῶν χριστιανικῶν συναξαρίων, ἀπαντῶμεν τὴν θάσιν τοῦ μύθου τούτου καὶ ἐν ταῖς μυθολογίαις ὧν σχεδὸν τῶν ἐθνῶν. Ἐν τῇ Μαχαβαράτα τῶν Ἰνδῶν βλέπομεν ἕνα τῶν Πανθοῦδων, τὸν ῥωμαλέον Βήμαν, παλαίοντα πρὸς τὸν δράκοντα Σάκαν, ὅστις ἀπῆτει πρὸς τροφήν τοῦ ἐνᾶ καθ' ἑκάστην ἀνθρώπον, παλαίοντα ὅπως γλυτῶσθι βραχμᾶνα τινὰ ὀρισθέντα διὰ τὸν δαίμονα. Ὁμοία εἶναι ἡ ἐν τῇ Ἑδδα τῶν ἀρχαίων Σκανδιναυῶν ἀπελευθερώσις τῆς Βρουγχίλδας ὑπὸ τοῦ Σειγγφρείδου, ἧς ὅμοιοι διηγήσεις ἀπαντῶνται εἰς πολλὰ μεταγενέστερα γερμανικὰ παραμύθια. Ἀνευρίσκομεν ἐπίσης τοιοῦτους μύθους ἐν τοῖς παραμυθίοις τῶν Βλάχων καὶ τῶν Σέρβων καὶ πρὸ πάντων ἐν τοῖς ἡμετέροις· ἐν δὲ ἀλβανικὸν παραμύθιον, δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ Κάν, διηγεῖται ἀπαράλλακτον τὸν μῦθον τοῦ Περσέως καὶ τῆς Ἀνδρομέδης.

Κατὰ τὸν μεσαῖωνα εἰς τὰς ἱστορίας πολλῶν ἱπποτῶν ἀναφέρεται καὶ ὁ φόνος δράκοντος ὑπ' αὐτῶν. Περιγραφὴν τοιοῦτου ἀνδραγαθήματος ἐποίησεν ἐν τῇ *Ἐλευθερωθείσῃ Ἱερουσαλὴμ* ὁ Τάσος, ὅστις φαίνεται ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Γεωργίου, καὶ ὁ Ἀρίστος ἐν τῷ *Μαιρομένῳ Ὁρλάνδῳ* του. Γνωστὴ προσέτι εἶναι ἡ ἱστορία τῆς μάχης τοῦ ἱππότη τοῦ τάγματος τῶν Ἰωαννιτῶν καὶ μετὰ ταῦτα μεγάλου μαγίστορος (1346-1353) Diodot de Cozon πρὸς δράκοντα κατερημούντα τὴν Ῥόδον κατὰ τὸ 1342. Ἡ ἱστορία αὕτη φαίνεται, ὡς ὑπὸ πολλῶν ἀπεδείχθη, μυθώδης, ἢ τοῦλάχιστον ζηρῖζεται ἐπὶ γεγονότος μυθικῶς διαπλασθέντος. Κατὰ τινὰ δὲ τραπεζουντίαν παράδοσιν, ἀναφερομένην ὑπὸ τοῦ Φαλμεράνερ, πηγάσασαν δ' ἴσως ἐκ τῆς ἀνωτέρω, ὁ θεμελιωτὴς τοῦ βασιλείου τῆς Τραπεζοῦντος ἔκτεινε μὲ τὴν βοήθειαν τῆς Παναγίας τρομερὸν τέρας παρά τι φρέαρ, *Δρακοντοπήγαδο* ἔκτοτε κληθέν.

Ἡ ἀπεικόνισις τοῦ ἁγίου Γεωργίου φονεύοντος τὸν δράκοντα καὶ ἔχοντος πρὸ αὐτοῦ ἡγεμονίδα ἐσεμμένον καὶ ἀλυσίδετον, ἣν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ τοῖς εἰκονοστασίαις τῶν οἰκίων βλέ-

πομεν, καὶ τοὶ καὶ παρὰ βυζαντινοῖς συνηθεσάτη, δὲν ἀνεγνωρίσθη ὅμως ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας· διότι ἐν τῇ *Ἑρμηνείᾳ* τῆς ζωγραφικῆς, ἥτις κατὰ τὸν *ΙΕ'* αἰῶνα ἴσως γραφείσα ὑπὸ τινος Διονυσίου ἱερομονάχου τοῦ ἐξ Ἀγράφων, εἶναι τὸ μόνον ἐγγχειρίδιον περὶ τῆς βυζαντινῆς ζωγραφικῆς ἐπὶ τῇ θάσει παραδόσεων καὶ τύπων παραδεγμένων ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας συνταχθὲν, δὲν ἀναφέρεται ὁ ἐν χρήσει τύπος πρὸς ἐξεικόνισιν τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Τοῦτο φέρει ἡμᾶς εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐξ ἀρχαίου τύπου εἰκόνης καὶ ἡ χριστιανικὴ ἀπεικόνισις ἐλήφθη. Καὶ πράγματι αἱ ἀρχαῖαι εἰκόνες αἱ παριστῶσαι τὸν Βελλεροφόντην κτείνοντα τὴν Χίμαιραν παρουσιάζουσι καταπληκτικὴν ὁμοιότητα πρὸς τὰς εἰκόνας τοῦ ἁγίου Γεωργίου κτείνοντος τὸν δράκοντα. Μία πρὸ πάντων, ληφθεῖσα ἐξ ἀρχαίας κύλικος καὶ δημοσιευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ ἀρχαιολόγου Jahn, εἶναι ἀπαράλλακτος τῇ χριστιανικῇ. Ἡ Χίμαιρα, ἀντικαθιστῶσα τὸν δράκοντα καὶ τούτῳ παρεμφερῆς, σπαίρει ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ ἱπποῦ πληγεῖσα ὑπὸ τοῦ δόρατος τοῦ Βελλεροφόντου, ὅστις φέρει περὶ τὴν κεφαλὴν ἀκτινωτὸν στέφανον, δι' οὗ ἡ χριστιανικὴ ζωγραφικὴ κοσμεῖ τὴν κεφαλὴν τῶν ἁγίων, ἀπομιμουμένη τὰς ὑπὸ τῆς ἀρχαίας τέχνης πρὸς τὰς εἰκόνας πολλῶν θεοτήτων. Ἀντὶ τῆς ἀλυσίδετου ἡγεμονίδος, φαίνεται καὶ ἐν τῇ ἀπεικόνισι ταύτῃ ἱσταμένη γυνή τις, ἔγνωστον ποῖα· ὅπισθεν δὲ νέος τις, ἴσως ὁδηγός, κάθηται ἀναλογῶν πρὸς τὸ ἐν τῇ εἰκόνι τοῦ ἁγίου παριστάμενον μειράκιον, ὅπερ, κατὰ τι συναξάριον, αἰχμαλωτισθὲν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀνῆρπασεν ὁ ἅγιος καθ' ἣν στιγμὴν ἡτοιμάζετο νὰ κεράσῃ ἐν τῇ τραπέζῃ τὸν Τούρκον αὐθέντην του καὶ τὸ ἔφερεν ἐν ἀκαρεῖ θαυμασίως εἰς τοὺς γονεῖς του. Κλάδοι δὲ δένδρων ἐν τῇ εἰκόνι δεικνύουσιν ἐπίσης, ὡς ἐν τῇ χριστιανικῇ, ὅτι ἡ σκηνὴ συμβαίνει ἐν τοῖς ἀγροῖς.

Ἡ συμβολικὴ σημασία τοῦ μύθου εἶναι προφανής, ὅταν μάλισα τὸν συνδυάσωμεν πρὸς τοὺς ὁμοίους αὐτῷ ἀρχαίους. Εἶναι ἤδη ἀποδεδειγμένον ὑπὸ τῆς συγκριτικῆς μυθολογίας, ὅτι ὁ Περσεὺς, ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Βελλεροφόντης, πρὸς οὓς ὁ ἅγιος Γεώργιος πολλὰς παρουσιάζει ὁμοιότητας, εἰσὶ θεότητες ἡλιακαὶ, οἱ δὲ φόνοι θηρίων παριστῶσι τὴν ἐνέργειαν τοῦ φωτὸς διαλύοντος τὰ σκότη· τὴν ιδέαν ταύτην ἐγκλείει προσέτι καὶ ὁ περὶ τοῦ φόνου τοῦ δράκοντος Πύθωνος ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος μῦθος, ἐξ οὗ ἴσως ἀπαντες οἱ λοιποὶ ἀπορρέουσι.

Ἐν τῇ συμβολικῇ δὲ τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος αἰετοπερὶ συνδέονται πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν πνεῦμα· οὕτω δὲ ὁ δράκων καὶ ὁ ὄφις κατέστησαν τὸ σύμβολον τοῦ διαβόλου, ἥτοι τοῦ κακοῦ πνεύματος· εἰς τὴν αὐτὴν σημασίαν κατήντησε καὶ ἡ λέξις Πύθων· «πνεῦμα Πύθωνος» ἥτοι διαβολικόν, λέγουσιν αἱ τῶν Ἀποστόλων

Πράξεις ὅτι εἶχε παιδίσκη τις προλέγουσα τὸ μέλλον. Ἐν τῷ κυπριακῷ ἔσχατι περὶ τοῦ ἁγίου Γεωργίου πάντοτε ὁ δράκων ἀποκαλεῖται ποιητρός, τὸ δὲ ἐπίθετον τοῦτο συνήθως εἰς τὸν διάβολον ἀποδίδεται. Αἱ ἀκολουθίαι τοῦ ἁγίου Δονάτου καὶ τῆς Παναγίας τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου ἐπίσης ταυτίζουσι τοὺς δράκοντας πρὸς τὸν δαίμονα, καὶ ὑμνοῦσιν ὡς νίκην κατὰ τοῦ διαβόλου τὸν φόνον ἐκείνων. Ἐκ τούτων κρίνων τις δὲν δύναται νὰ μὴ παραδεχθῇ ἀδιστακτως, ὅτι οἱ ὑπὸ τῶν συναξαρίων ἀναφερόμενοι φόνοι δράκόντων ὑπὸ ἁγίων, παριστῶσι τὴν νίκην ἣν οὗτοι ἤρασαν κατὰ τοῦ δαίμονος. Ἡ στενὴ συνάφεια τῶν ιδεῶν τοῦ δράκοντος καὶ τοῦ διαβόλου ἐν τῇ γλώσσῃ καὶ ἐν ταῖς δοξασίαις τῶν χριστιανῶν, ἐγέννησεν ἐνωρὶς παρὰ τῷ λαῷ χονδροειδεῖς παρενοήσεις· διότι φυσικῶς τῷ λόγῳ ὁ λαὸς ἐσύγχυσε τὸ σύμβολον μὲ τὸ ἀντικείμενον, τὸ ὁποῖον παρίστα αὐτό· καὶ οἱ νενικημένοι ὄφεις οἵτινες ἀπεικονίζον ἀλληγορικῶς τὴν ἥτταν τοῦ πονηροῦ πνεύματος, κατήντησαν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ὄφεις ἀληθεῖς.

N. Γ. ΠΟΛΙΤΗΣ.

ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΚΑΛΥΨΙΣ

Ὁ καθηγητὴς Δρ Leitner, ὅστις περιηγήθη χάριν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν τὴν χώραν *Λαρδεστάν* ἐν τῷ ὀροπεδίῳ τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας, ἐπεμψεν ἐσχάτως πρὸς τὴν ἐν Βερολίνῳ γεωγραφικὴν Ἑταιρίαν ἀξιοπεριέργους σημειώσεις περὶ μικρᾶς τινος φυλῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνεγνώρισε τοὺς ἀπογόνους *Μακεδονικῆς ἀποικίας* Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου κατὰ τὴν εἰς τὰς Ἰνδίας ἐκστρατεῖαν του. Τὰ λείψανα καὶ ἔχνη ἐξηφανισθέντος πρὸ πολλοῦ πολιτισμοῦ σώζονται ἐκεῖ κυρίως εἰς τὰ ἥδη ὑπάρχοντα γλυπτικὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα ἂν καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ παριστάνωσι τὸν Βούδδα, τοσοῦτον ἐπιφαίνεται εἰς αὐτὰ ἡ ἐπιρροὴ τοῦ *Ἑλληνικοῦ πνεύματος*, ὥστε οὐδεμία σχεδὸν ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν ἐλληνικῶν γλυπτικῶν ἔργων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, οὔτε διὰ τὸν ἀρχαιολόγον. Ἡ περαιτέρω ἀκριβεστέρως ἐξέτασις τῆς χώρας καὶ τῆς φυλῆς ταύτης θέλει ἔχει σπουδαῖα ἀποτελέσματα διὰ τὴν γλωσσολογίαν, ἐθνολογίαν καὶ καθολικὴν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ.

X.

Αἱ ἐπιστημονικαὶ γνώσεις πρὸ ἡμῶν αἰῶνος οὐδὲν ἄλλο ἦσαν ἢ πολυτελεία τις διανοητικὴ, ἀπλοῦν συμπλήρωμα ἐξόχου ἀνατροφῆς καὶ προνόμιον εὐαρίθμων τινῶν, καθότι ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῶν εἰς τὰς τέχνας, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸν ἰδιωτικὸν βίον ἦτο μηδενική. Ἀλλ' ὁποῖα τεράστιος μεταβολὴ ἐπῆλθεν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης! Ἡ ἐπιστήμη ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς

χρόνους εισέδυσεν εἰς πάσας τὰς ἔξεις τοῦ βίου καθὼς καὶ εἰς τὰς τέχνας καὶ τὴν βιομηχανίαν. Περιόδουσιν διὰ τοῦ αἵματος πάντες οἱ μηχανισμοὶ τῶν ἐργαστασίων κινούνται ὑπὸ τοῦ αἵματος ἐπιστολογραφοῦμεν δι' ἡλεκτρικοῦ ρεύματος· ἡ δὲ Βολταϊκὴ στήλη ἀντικατέστησε τοὺς ταχυδρόμους· ζωγραφούμεθα ὑπὸ τῆς χημείας λαμβανούσης συνεργὸν τὸν ἥλιον· φωτιζόμεθα ὑπὸ αερίου, ὅπερ χορηγεῖ ἡμῖν ἡ χημεία· διὰ τῆς χημείας ταριχεύομεν τὰ λαχανικὰ ἡμῶν διὰ τὸν χειμῶνα· ζητοῦμεν παρὰ τοῦ ἡλεκτρισμοῦ ν' ἀντικαταστήσῃ τοὺς κώδωνας τῶν οἰκιῶν ἡμῶν· ὁ λιθάνθραξ παρασκευαζόμενος χημικῶς παρέχει ἡμῖν τὰς λαμπράς καὶ στερεὰς θάφας τῶν ὑφασμάτων· τὰ τέκνα ἡμῶν παίζουσι μετὰ σφαιρῶν ἐξογκουμένων διὰ τοῦ ὑδρογόνου αερίου.

Ἄφου δ' ἡ ἐπιστήμη τοσοῦτον ἐνδιαφέρει ἡμᾶς, ἀφοῦ διηνεκῶς ἀναμύγνυται εἰς τὸν βίον ἡμῶν, ἕκαστος ὀφείλει νὰ μυηθῇ τὰς ἐπιστημονικὰς γνώσεις. Μέγας ἢ μικρὸς, πλούσιος ἢ πένης, οὐδεὶς δικαιούται νὰ μένῃ ἀλλότριος τῆς ἐπιστήμης, ἥτις ἐστὶν ὁ ἥλιος ὃν ἕκαστος ὀφείλει νὰ προσεγγίξῃ ἵνα θερμανθῇ καὶ φωτισθῇ ὑπ' αὐτοῦ.¹

Η ΚΑΤΑ ΜΕΣΟΝ ΟΡΟΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Κατὰ τὰς τελευταίας ἐρεῦνας τῆς στατιστικῆς ἡ κατὰ μέσον ὅρον διάρκεια τῆς ζωῆς εἶνε διὰ τοὺς ἱερεῖς 65 ἔτη, διὰ τοὺς ἐμπόρους 62, διὰ τοὺς λογίους καὶ τοὺς γεωργοὺς 61, διὰ τοὺς στρατιώτας 59, διὰ τοὺς νομικοὺς 58, διὰ τοὺς καλλιτέχνας 57, καὶ διὰ τοὺς ἱατροὺς 56 ἔτη. Ὡς πρὸς τὰς διαφόρους χώρας παρουσιάζεται ἡ ἀκόλουθος ἀναλογία· διὰ τὴν Ῥωσσίαν 21, διὰ τὴν Πρωσσίαν 29, διὰ τὴν Ἑλβετίαν 34, διὰ τὴν Γαλλίαν 35, διὰ τὸ Βέλγιον 36, καὶ διὰ τὴν Ἀγγλίαν 38 ἔτη.

Υπολογίζεται ὅτι ὁλόκληρος ὁ πληθυσμὸς τῆς γῆς ἀνέρχεται εἰς χίλια ἑκατομμύρια· ἐξ αὐτῶν ἀποθνήσκουσι κατ' ἔτος 333,333,333 ἄτομα, ἥτοι καθ' ἑκάστην 91,824, καθ' ὥραν 3,780, κατὰ πᾶν λεπτόν τῆς ὥρας 60, καὶ ἐπομένως εἰς ἄνθρωπος ἀποθνήσκει κατὰ πᾶν δευτερόλεπτον. Ἐξ αὐτῶν τὸ τέταρτον ἀνήκει εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, τὸ δὲ ἡμισυ εἰς ἡλικίαν μικροτέραν τοῦ 20^{ου} ἔτους. Ἐκ 1000 ἀνδρῶν οἱ 40 φθάνουσιν εἰς ἡλικίαν 65 ἐτῶν, 2 εἰς ἡλικίαν 80 καὶ εἰς ἡλικίαν 100 ἐτῶν. Ὅσον βραχεία καὶ ἂν ὑποτεθῇ ἡ ζωὴ μας, εἶνε μακρὰ παραβαλλομένη πρὸς τὴν ζωὴν τῶν λοιπῶν ὄντων τῶν συγκατοικούντων μεθ' ἡμῶν τὴν γῆν. Μόνη ἡ φάλαῖνα, ὁ ἐλέφας καὶ πτηνὰ καὶ ἑρπετά τινὰ εἶνε μακροβιώτερα τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ρινόκερος καὶ ὁ

ἵπποπόταμος ζῶσι κατὰ μέσον ὅρον 70 ἔτη, ἡ κάμηλος 50, ἡ ἔλαφος 30, ὁ ἵππος καὶ ὁ ὄνος 25 περίπου· ὁ κύων 18, τὰ πρόβατα, αἱ αἶγες καὶ αἱ δορκάδες 12, ἡ κοινὴ γαλῆ 10, οἱ λαγωοὶ καὶ τὰ κουνέλια 8 τὸ πολὺ, οἱ ποντικοὶ 5-6 ἔτη.

X.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

* * * Ἡ ἐπιστήμη εἶνε διὰ τινὰς ἀνθρώπους ἡ μεγάλη καὶ οὐρανία θεότης· ἀλλὰ διὰ τοὺς πλείστους δὲν εἶνε ἢ μία καλὴ ἀγγελὰς ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἀμέλγουσι τὸ βούτυρόν των. (Schiller.)

* * * Ὅστις διὰ τῆς ὀλιγαρχείας, τῆς οἰκονομίας καὶ τῆς τάξεως ἐκ τοῦ πλεονάσματος τῶν ἐσόδων αὐτοῦ σχηματίζει περιουσίαν, ἐστὶ πλούσιος μεταξὺ τῶν πλουσίων, ὅσον μικροὶ καὶ ἂν ᾧσιν οἱ πόροι αὐτοῦ. Οἱ λεγόμενοι πλούσιοι, ἵνα ἀνθέξωσιν εἰς τὰς μωρὰς δαπάνας, ἀξέπῃ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀπαιτοῦσιν αἱ ὀλέθριαι αὐτῶν ἔξεις, ἀναγκάζονται ν' ἀπαλλοτριώσωσι τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν, νὰ ἐπιζητῶσι τὴν χάριν τῶν μεγάλων, νὰ τρέμωσιν ἐνώπιον τῶν δανειστών. Ἀλλ' ὁ τοῖς ὀλίγοις ἀρκοῦμενος καὶ δαπανῶν ὀλιγώτερον, ἢ ὅσα παρέχει αὐτῷ ἡ ἐπιμέλειά του, διατηρεῖ αἰετοτε τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτοῦ, εἰς οὐδενὸς τὰς τυραννικὰς διαταγὰς ἀναγκάζεται νὰ ὑπακούῃ, οὐδένα δανειστήν φοβεῖται, οὐδένα εὐεργέτην ἐπιζητεῖ. (Zschokke.)

* * * Ἐκτίμα τὴν φιλίαν ἐκείνου, ὅστις παρίσταται σοι ἐν ὥρᾳ θυέλλης· σμήνη ἐντόμων θέλουσι σὲ περιστοιχεῖν ἐν καιρῷ αἰθρίας ὑπὸ τοῦ ἡλίου τὴν λάμψιν.

* * * Ἡ κολακεία εἶνε ἐπίθεσις· ὁ κολακεύων ζητεῖ νὰ σοῦ ἀφαιρέσῃ τι. Πρόσεχε λοιπὸν καὶ ἀμύνου ὡς πρὸς ἐχθρόν.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Καθαρισμὸς τῶν ἐκ μαρμάρου προτομῶν καὶ ἀγαλμάτων.

Ὅταν μαρμαρίνοι προτομαὶ καὶ ἀγάλματα ῥυπαίνωνται ὑπὸ λιπαρῶν οὐσιῶν, καθαρίζομεν αὐτὰ διὰ τοῦ ἐπομένου μέσου. Λαμβάνομεν ξαντὸν, τὸ ὁποῖον διαβρέχομεν ἐντὸς ῥευστῆς καυστικῆς σόδας καὶ περιφέρομεν αὐτὸ ἐφ' ὅλων τῶν μερῶν τῆς προτομῆς ἢ τοῦ ἀγάλματος· μετὰ δύο ὥρας δὲ πλύνομεν αὐτὰ διὰ καθαροῦ ὕδατος, μεταχειριζόμενοι πρὸς τοῦτο μαλακὸν σπόγγον, καὶ τὰ ἀφίνομεν νὰ ξηρανθῶσι καλῶς. Τὸ χλωροῦχον ὕδωρ, ὅπερ παρασκευάζεται με 60 γραμμ. χλωροῦχου εἰς ἓν λίτρον ὕδατος, (312 δράμια τῆς ὁκάς), δύναται μετ' ἐπιτυχίας ν' ἀντικαταστήσῃ τὴν σόδα. Τὸ ὕδωρ τοῦτο λευκαίνει τὸ μάρμαρον πλείονον ἢ ἡ σόδα.

1. Ἐθν. Ἡμερολόγιον.